

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
Кафедра міжнародного туризму та країнознавства

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри

_____ Дудник І.М.
« ____ » _____ 2022 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА
(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «БАКАЛАВР»

на тему:

ОЗЕРО СИНЕВИР ЯК ТУРИСТИЧНА
ДЕСТИНАЦІЯ

Виконавець: здобувач вищої освіти групи 413 групи **Бондар Артем**
Сергійович

Науковий керівник: к. геогр. н., доцент кафедри міжнародного туризму та
країнознавства **Руднєва Марина Григорівна**

Нормоконтролер: _____
(підпис)

Борисюк Оксана Анатоліївна
(П.І.Б.)

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин
Кафедра міжнародного туризму та країнознавства
Спеціальність: 242 «Туризм»
ОПП: «Туризмознавство»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

_____ Дудник І.М

« ____ » _____ 2022 р.

ЗАВДАННЯ НА ВИКОНАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Бондар Артем Сергійович

(П.І.Б. випускника)

1. Тема роботи «Озеро Синевир як туристична дестинація» затверджена наказом ректора № 400 /ст від «19» квітня 2022 р.

2. Термін виконання роботи: з «16» травня 2022 р. по «19» червня 2022 р.

3. Вихідні дані роботи: при написанні дипломної роботи у якості джерельної бази використовувалися нормативно-правові документи, зокрема, дані офіційної статистики України, статті зі спеціалізованих періодичних видань.

4. Зміст пояснювальної записки:

РОЗДІЛ 1. Туристична дестинація як основа розвитку регіонального туризму

РОЗДІЛ 2. Озеро Синевир – провідна туристична дестинація Українських Карпат

РОЗДІЛ 3. Проблеми та перспективи розвитку озера Синевир, як туристичної дестинації

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу; таблиці, рисунки

6. Календарний план-графік

№ з/п	Завдання	Термін Виконання	Відмітка про виконання
1.	Проаналізувати літературні та інші джерела з проблеми дослідження.	02.05 - 06.05 2022 р.	Виконано
2.	Обґрунтувати об'єкт, предмет дослідження, сформулювати завдання і мету. Написати вступ.	07.05 – 08.05 2022 р.	Виконано
3.	Проаналізувати різноманітні джерела інформації щодо теоретичних основ туристичної дестинації. Написати перший розділ.	09.05 - 15.05 2022 р.	Виконано
4.	Розкрити роль туристичної дестинації для озера Синеvir. Написати другий розділ роботи.	16.05 - 25.05 2022 р.	Виконано
5.	Виявити основні проблеми та перспективи туристичної дестинації під час організації авторського туру до озера Синеvir. Написати третій розділ роботи та висновки	26.05 - 31.05. 2022 р.	Виконано
6.	Узагальнити результати проведеного дослідження, сформулювати висновки	01.06 - 05.06 2022 р.	Виконано
7.	Підготувати доповідь на попередній захист, розробити демонстраційні матеріали.	06.06 - 09.06 2022 р.	Виконано
8.	Провести роботу над зауваженнями після попереднього захисту дипломної роботи.	10.06 - 12.06. 2022 р.	Виконано
9.	Захист дипломної роботи.		

7. Дата видачі завдання: «02» травня 2022 р.

Науковий керівник дипломної роботи _____ Руднєва М.Г.
(підпис керівника) (П.І.Б.)

Завдання прийняв до виконання _____ Бондар А.С.
(підпис випускника) (П.І.Б.)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до дипломної роботи «Озеро Синеvir, як туристична дестинація»: 70 сторінок, 6 рисунків, 7 таблиць, 60 використаних літературних джерел та 2 додатки

Об'єкт дослідження – озеро Синеvir.

Предмет дослідження – озеро Синеvir, як туристична дестинація та особливості її функціонування в сучасних умовах.

Мета дослідження – аналіз сучасного стану озера Синеvir як туристичної дестинації та дослідження проблем та перспектив розвитку туристичної сфери.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- розкрити сутність і значення туристичної дестинації;
- визначити сучасні підходи до управління туристичними дестинаціями;
- проаналізувати особливості роботи НПП «Синеvir»
- проаналізувати туристичний потенціал Озера Синеvir;
- визначити проблеми та перспективи туристичної дестинації озера Синеvir;
- розробити авторський тур до НПП «Синеvir»;

Методи дослідження. Були використані методи: системного аналізу та синтезу, порівняльного аналізу, хронологічний, структурно-функціональний, прогнозування та побудови графічних моделей, аналізу статистичних даних, а також методи групування, абстрагування та узагальнення.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТУРИСТИЧНА ДЕСТИНАЦІЯ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО ТУРИЗМУ.....	9
1.1 Сутність і значення «туристична дестинація».....	9
1.2 Типологія туристичних дестинацій.....	17
1.3 Сучасні підходи до управління туристичними дестинаціями.....	28
РОЗДІЛ 2. ОЗЕРО СИНЕВИР – ПРОВІДНА ТУРИСТИЧНА ДЕСТИНАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ.....	44
2.1 Загальна характеристика озера Синевир.....	44
2.2 НПП «Синевир» та особливості його роботи.....	46
2.3 Туристичний потенціал Озера Синевир.....	55
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОЗЕРА СИНЕВИР, ЯК ТУРИСТИЧНОЇ ДЕСТИНАЦІЇ.....	64
3.1 Проблеми розвитку озера Синевир, як туристичної дестинації.....	64
3.2 Перспективи.....	67
3.3 Розробка власного маршруту по НПП «Синевир».....	71
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	77
ДОДАТКИ.....	81

ВСТУП

Актуальність теми. Озеро Синевир – найбільше в Україні гірське озеро. Букові праліси площею 2865 гектарів внесені до Списку світової природної спадщини. Синевирське озеро площею 29 гектарів, згідно із Рамсарською конвенцією, визнано водно-болотним угіддям міжнародного значення.

НПП «Синевир» створено з метою збереження, відтворення та раціонального використання природних ресурсів, комплексів і об'єктів, які мають особливу освітню та естетичну цінність у межах різних висотних поясів південно-західних макросхилів Горган.

Основними завданнями діяльності Парку є: збереження та відтворення цінних природних та історико-культурних комплексів і об'єктів; створення умов для організованого туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму охорони заповідних природних комплексів; організація та здійснення науково-дослідних робіт, у тому числі з вивчення природних комплексів та їх змін в умовах рекреаційного використання, розроблення та впровадження наукових рекомендацій з питань охорони навколишнього природного середовища, відтворення окремих видів флори та фауни, відновлення порушених екосистем, управління та ефективного використання природних ресурсів, організації та проведення моніторингу ландшафтного біорізноманіття; відродження місцевих традицій природокористування, осередків місцевих художніх промислів та інших видів народної творчості; проведення екологічної освітньо-виховної роботи.

Загальновідомо, що території та об'єкти природно-заповідного фонду України успішно використовуються в рекреаційних цілях, особливо туристсько-екскурсійних та лікувально-оздоровчих. Більше того, можна сказати, що саме природоохоронні установи мають великий потенціал для розвитку туризму, тому, значною мірою, саме від них залежить майбутнє цієї галузі, яка у деяких країнах світу займає провідне місце в економіці. НПП «Синевир» намагається

сповна використовувати природні та історико-культурні рекреаційні ресурси, щоб створити нормальні умови для відпочинку й оздоровлення людей.

Важливим фактором у цьому плані є унікальність природи НПП «Синевир», де саме повітря дихає здоров'ям, а вічнозелені ліси очищають його від шкідливих домішок. Сприятливе розташування Національного парку дозволяє активно проводити організацію туризму. Люди з різних куточків України приїжджають відпочити в НПП «Синевир», де знаходиться відома перлина Карпат – Синевирське озеро, яке з давніх часів приваблювало відвідувачів, але набуло найбільшої популярності після створення Національного природного парку. Подібних гірських водойм в Україні небагато, тому найбільше озеро в Українських Карпатах і залучає численних туристів із усіх куточків України і навіть із країн зарубіжжя.

Під час карантину НПП Синевир не приймав відвідувачів.

Наразі, як дестинація, НПП Синевир доступний для усіх відвідувачів і активно функціонує навіть в період війни.

Об'єкт дослідження – озеро Синевир.

Предмет дослідження – озеро Синевир, як туристична дестинація та особливості її функціонування в сучасних умовах.

Мета дослідження – аналіз сучасного стану озера Синевир як туристичної дестинації та дослідження проблем та перспектив розвитку туристичної сфери.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- розкрити сутність і значення туристичної дестинації;
- визначити сучасні підходи до управління туристичними дестинаціями;
- проаналізувати особливості роботи НПП «Синевир»
- проаналізувати туристичний потенціал Озера Синевир;
- визначити проблеми та перспективи туристичної дестинації озера Синевир;
- розробити авторський тур до НПП «Синевир»;

Методи дослідження. Були використані методи: системного аналізу та синтезу, порівняльного аналізу, хронологічний, структурно-функціональний, прогнозування та побудови графічних моделей, аналізу статистичних даних, а також методи групування, абстрагування та узагальнення.

РОЗДІЛ 1. ТУРИСТИЧНА ДЕСТИНАЦІЯ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО ТУРИЗМУ

1.1 Сутність і значення «туристична дестинація»

Особливість джерел формування та ресурсного забезпечення туристичного продукту обумовили появу таких специфічних об'єктів пропозиції, як дестинація - місця (місцевості), привабливі для туристів як готовий туристичний продукт (туристські центри і напрями, конкретні міста і села, підприємства туристичної сфери з відомою маркою тощо) , природні та антропогенні ресурси, засоби розміщення , заклади харчування, заклади розваг тощо.

Дестинація – це географічна територія, що має певні межі, що може залучати й задовольняти потреби досить широкої групи туристів. Туристська дестинація - це вирішальний елемент регіональної туристської системи і суб'єкт управління регіонального розвитку. Її можна сприймати як територію із певним переліком засобів обслуговування й послуг, зручностей для забезпечення всіляких потреб туристів. Інакше кажучи, туристська дестинація містить у собі найбільш важливі й вирішальні елементи туризму, необхідні для туристів. Регіон туристської дестинації є одним з найважливіших у туристській системі, тому що самі туристські дестинації і їхній імідж залучають туристів, мотивують візит, у такий спосіб активізують всю туристську систему. Саме слово " дестинація " у перекладі з англійської означає "місцезнаходження; місце призначення". Термін "туристська дестинація " було уведено до застосування в сфері управління регіонального розвитку у середині 1980-х рр. [35].

Для того щоб територія була дестинацією необхідне виконання наступних умов: наявність на цій території місць розміщення, харчування, розваг (повинен бути певний рівень якості послуг) і високорозвиненої транспортної системи; наявність визначних пам'яток, що цікавлять туристів (наявність фактора привабливості є одним з головних факторів конкуренції між дестинаціями, отже, повинна бути певна родзинка для залучення туриста на територію дестинації);

наявність інформаційних (наприклад, глобальних інформаційних систем "Amadeus", "Galileo", "Worldspan", "Sabre") і комунікаційних систем, тому що це необхідний інструмент інформування туристського ринку про DESTИНАЦІЇ [24].

Загальні риси DESTИНАЦІЙ:

1. DESTИНАЦІЯ являє собою сукупність декількох компонентів: визначна пам'ятка (природні багатства або створені людиною, тобто те, що спонукує туриста здійснювати до неї подорож); зручності (розміщення, харчування, розваги, а також роздрібна торгівля й інші підприємства сфери послуг, такі як банки, обмінні пункти, перукарні, медичні підприємства, тобто все те, що не тільки забезпечує притулок і їжу, але й створює загальне відчуття привітного прийому туристів даної DESTИНАЦІЕЙ); доступність (з віддаленістю DESTИНАЦІЙ від туристських ринків і тривалістю поїздок до них збільшується їхня уразливість до коливань попиту). Для успіху DESTИНАЦІЇ необхідні розвинуті й ефективні транспортні зв'язки з туристськими ринками. Але для туристів важлива не тільки фізична доступність DESTИНАЦІЇ, тобто зовнішні транспортні зв'язки з нею, але й наявність розвинених внутрішніх транспортних зв'язків. Інакше кажучи, для них важливі такі послуги, як прокат автомобілів, надання місцевого транспорту для проведення оглядових екскурсій і трансферів до місць розміщення в DESTИНАЦІЇ); допоміжні служби, які надають такі послуги, як реклама DESTИНАЦІЇ, координація й управління її розвитком, надання населенню й організаціям необхідної інформації й послуги з резервування, забезпечення устаткуванням (підприємства харчування, спорту й т.д.), забезпечення DESTИНАЦІЇ персоналом управління.

2. DESTИНАЦІЯ являє собою культурну цінність: відвідувачі повинні вважати DESTИНАЦІЮ настільки привабливою, що заслуговує часу й витрачених на подорож грошей. Таким чином, важливо підтримувати відмінність умов DESTИНАЦІЇ від звичайних "домашніх" умов за допомогою оригінального гарного дизайну а не "уніфікованого туристського ландшафту" й ефективного управління.

3. Дестинація неподільна, тобто туристський продукт споживається там, де він безпосередньо виробляється, і, щоб його випробувати, туристи повинні фізично бути присутніми у дестинації [24].

Слід зазначити, що процеси виробництва й споживання туристичного продукту збігаються не тільки в просторі, але й у часі, тобто дестинації не можуть бути замовлені або відкладені на не визначений термін (номера в готелях, театральні квитки тощо не можуть бути відкладені в "міжсезоння" для наступного їхнього продажу під час, наприклад, театального сезону). Сезонність є найбільш важливою проблемою, тому що знижує ефективність використання основних засобів дестинації та їхню прибутковість. Сезон дестинації (3- 4 місяці) приносить основний прибуток і має бути джерелом покриття постійних витрат, які підлягають оплаті протягом року.

4. Послугами й зручностями дестинації користуються не тільки туристи, але й інші люди: місцеві жителі й персонал даної дестинації. Таким чином, підприємства дестинації не можуть бути орієнтовані тільки на місцевих жителів або тільки на туристів, вони повинні орієнтуватися на тих і інших [24].

Розглянемо три типи дестинацій. Перший тип - це великі столичні міста або прирівняні до них (столиці або міста типу Одеси), які залучають туристів своїми визначними пам'ятками (пізнавальний туризм), гарними можливостями для вирішення проблем бізнесу (конгреси, бізнес-туризм, семінари, виставки). Істотну роль відіграє туризм із метою відвідування знайомих і родичів, а також адміністративних центрів для вирішення питань управління. Тому у великих містах існують історичний, адміністративний, торговельні, бізнес-центри й рекреаційні зони.

Другий тип поділяється на дві підгрупи: центри цілеспрямованого розвитку туризму - села, міста, у яких зберігаються звичаї, історія, культура народу (музей народної творчості в Петриківці, Дніпропетровської області). Для залучення туристів готелі будують на невеликій відстані від цих міст і сіл; не столичні міста, які мають високий ступінь привабливості завдяки своїй історії, культурі, науці (Кам'янець - Подільський, Чернівці).

Третій тип це центри, спеціально побудовані для туристів ("Disneyland" у Каліфорнії й у Франції; "Naturebornholm" на о. Борнхольм, Данія). Важливо також розрізняти поняття "туристська дестинація" і "курорт". Туристська дестинація - це поняття ширше, ніж курорт; це регіон, що нас найбільше приваблює (наприклад, для японця Західна Європа це "туристська дестинація", а Блакитний берег - курорт; це місце є курортом, тому що ми насамперед їдемо у Францію, що є дестинацією). Одеський регіон можна визначити як туристську дестинацію, але ж і такі міста як Одеса, Сергіївка, Білгород Дністровський, та санаторні курорти Одеси теж є туристською дестинацією. В регіонах України формуваються й такі форми дестнацій як курортополіси - діюча форма організації використання курортного потенціалу певних територій і експлуатації спеціальних рекреаційних ресурсів. Прикладом досвіду функціонування таких утворень є ВЕЗ «Курортополіс Трускавець» [14].

Дестинації, як туристичні продукти, дуже відрізняються різною сезонністю відвідування туристів. Наприклад, пік відвідування курортів Єгипту або Середземномор'я припадає на весну й осінь, коли температура повітря не надто висока. Влітку й узимку ціни на тури до цих дестинацій значно знижуються. Те ж саме спостерігається і в Україні. Найбільша кількість іноземних туристів у Криму, Херсонській, Миколаївській, Одеській областях, Карпатах звичайно влітку і ранньої осені. Тому взимку і навесні підприємства туристської індустрії, у тому числі й готелі (крім ресторанів), намагаються врівноважити попит шляхом запровадження гнучкої системи тарифів для підтримки хоча б мінімального числа туристів, що обслуговуються, бізнесменів і відряджених. Зрозуміло, що сезонність відвідування також повинна значно впливати на роль ціноутворення в управлінні регіональним розвитком туризму [10].

Ринкова оцінка дестинацій виражається відношенням кількості туристів, що відвідують певну дестинацію протягом року до валової суми грошей, що залишають туристи у даній місцевості за одну поїздку.

В кожній країні це співвідношення різне через відмінності в рівні розвитку транспортної й обслуговуючої інфраструктури, а також через різний рівень життя населення. Наприклад, у Японії туристи в середньому за один день перебування в

Токіо витрачають не менше 120 доларів США, тоді як в Іспанії туристи на день витрачають менше - 40-50 доларів США. У зв'язку з цим ринкова привабливість іспанських курортів незрівнянно вища, ніж японських. Тому із самої Японії більше виїждять відпочивати, ніж туди в'їздять [9]. В Україні є надія на високу ринкову привабливість DESTИНАЦІЙ, наших гостинних садиб у перспективі, - не меншу за іспанські, італійські, болгарські чи польські. Для управління регіональним розвитком туризму важливим є поняття "життєвий цикл" розвитку DESTИНАЦІЇ, який триває в середньому не менш 20 - 25 років. Умовно можна виділити вісім фаз розвитку туристської DESTИНАЦІЇ (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Фази туристської DESTИНАЦІЇ

Фази туристської DESTИНАЦІЇ	Характеристика
Дотуристська фаза	Привабливість DESTИНАЦІЇ полягає в тому, що туризм ще ні позитивно, ні негативно не вплинув і не змінив територію.
Фаза формування основ туристської інфраструктури	Залучення туристів до краси недоторканої природи й самобутньої культури DESTИНАЦІЇ, зростання чисельності рекреантів, реакція сектору бізнесу.
Фаза активного просування DESTИНАЦІЇ на ринку	Управлінці, місцева влада вживають заходів щодо забезпечення відпочинку туристів і реклами DESTИНАЦІЇ, наслідком чого є стійке зростання туристських потоків.
Фаза зміни вигляду DESTИНАЦІЇ	Інфраструктура не витримує обсягів прибуття туристів, великі інвестиції в туризм: будуються магазини, бари, готелі, казино, тобто всі необхідні засоби обслуговування, здатні змінити вигляд DESTИНАЦІЇ.
Фаза уніфікації DESTИНАЦІЇ	В DESTИНАЦІЮ, завдяки створенню нових робочих місць і попиту на робочу силу приїждять працювати, осідають нові люди з інших регіонів і навіть країн, вносячи свої

	звичаї, культуру. У результаті починаються конфлікти між ними й місцевими жителями. Хоч туристи й продовжують прибувати, але їхні потоки стабілізуються, дестинація вже не так приваблює, більше не є модною, попит на її продукти вже не збільшуються, вона, як і інші, стає звичною, уніфікованою.
Фаза зниження уваги до дестинації.	Падіння уваги інвесторів до об'єктів дестинації у зв'язку зі скороченням потоків туристів. Рекреанти воліють відвідувати нові, цікаві, незвичайні місця, а не типові дестинації.
Фаза збитковості дестинації	Туристичний продукт дестинації стає не привабливим, засоби обслуговування практично не використовуються (наприклад, не відвідуються кафе й ресторани, пустують готелі) і, як наслідок, зазнають збитків.
Фаза диверсифікації туристичного продукту дестинації	Знижки, нова цінова політика або нова ідея розвитку дестинації - пошук та створення нових туристичних продуктів. Окреслюються оптимальні територіально-функціональні зв'язки між галузями для відновлення конкурентних переваг даної дестинації.

1. Дотуристська фаза: привабливість дестинації полягає в тому, що туризм ще ні позитивно, ні негативно не вплинув і не змінив територію.

2. Фаза формування основ туристської інфраструктури: початок залучення туристів до краси недоторканої природи й самобутньої культури дестинації, зростання чисельності рекреантів, реакція сектору бізнесу.

3. Фаза активного просування дестинації на ринку. Управлінці, місцева влада вживають заходів щодо забезпечення відпочинку туристів і реклами дестинації, наслідком чого є стійке зростання туристських потоків. У результаті формується туристський ринок. Сектор бізнесу вкладає кошти в інфраструктуру дестинації. Проводиться політика активного просування дестинації на ринку, відбувається подальше збільшення потоку туристів.

4. Фаза зміни вигляду дестинації. Інфраструктура не витримує обсягів прибуття туристів, великі інвестиції в туризм: будуються магазини, бари, готелі,

казино, тобто всі необхідні засоби обслуговування, здатні змінити вигляд дестинації.

5. Фаза уніфікації дестинації. В дестинацію, завдяки створенню нових робочих місць і попиту на робочу силу приїзять працювати, осідають нові люди з інших регіонів і навіть країн, вносячи свої звичаї, культуру. У результаті починаються конфлікти між ними й місцевими жителями (виникають соціальні, екологічні, економічні проблеми). Хоч туристи й продовжують прибувати, але їхні потоки стабілізуються, дестинація вже не так приваблює, більше не є модною, попит на її продукти вже не збільшуються, вона, як і інші, стає звичною, уніфікованою.

6. Фаза зниження уваги до дестинації. Падіння уваги інвесторів до об'єктів дестинації у зв'язку зі скороченням потоків туристів. Рекреанти воліють відвідувати нові, цікаві, незвичайні місця, а не типові дестинації.

7. Фаза збитковості дестинації. Туристичний продукт дестинації стає не привабливим, засоби обслуговування практично не використовуються (наприклад, не відвідуються кафе й ресторани, пустують готелі) і, як наслідок, зазнають збитків.

8. Фаза диверсифікації туристичного продукту дестинації. Знижки, нова цінова політика або нова ідея розвитку дестинації - пошук та створення нових туристичних продуктів. Для управління регіональним розвитком, органів місцевого самоврядування стоїть завдання створити механізми диверсифікації, здатні продовжити життєвий цикл туристської дестинації. Тут можуть бути застосовані диверсифікаційні форми, означені термінами "блоки розвитку" та "вертикалі дії", за допомогою яких окреслюються оптимальні територіально-функціональні зв'язки між галузями для відновлення конкурентних переваг даної дестинації [25].

У поняття дестинація увійшов професор Річард Батлер, він розробив модель життєвого циклу туристської дестинації (рис.1.1).

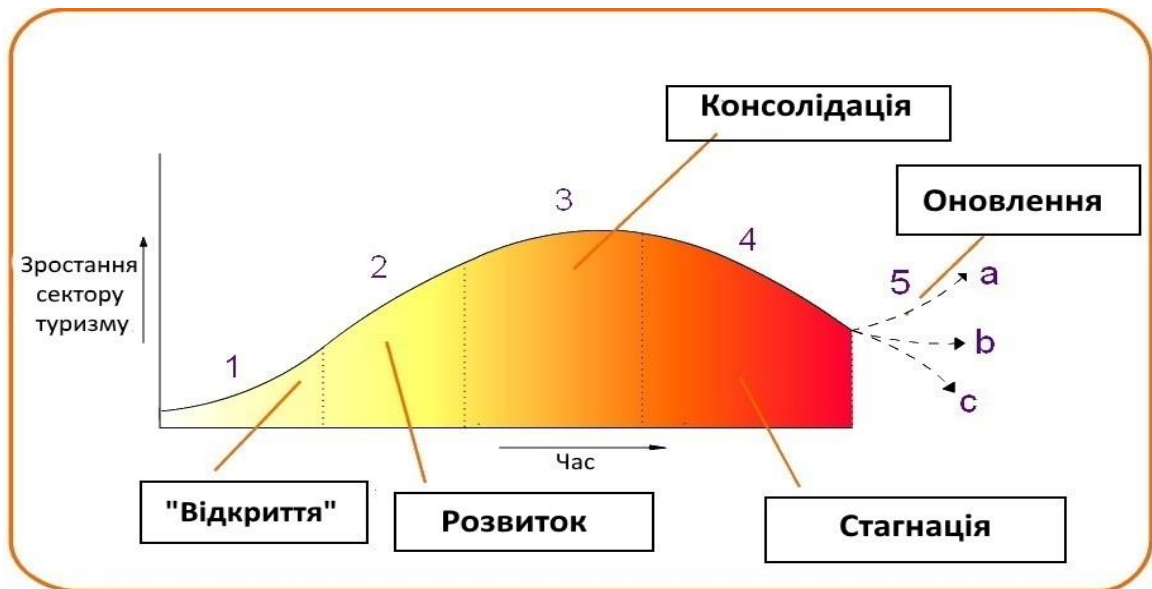

Рис. 1.1 Модель життєвого циклу туристської дестинації Річарда Батлера

Джерело: [25]

Спираючись на концепцію життєвого циклу продукту американського економіста Р. Вернона, він виділив шість послідовних стадій еволюції туристської дестинації:

- Розвідка (відкриття);
- Залучення туристів;
- Розвиток і досягнення піку розвитку;
- Зміцнення;
- Стагнація;
- Занепад або оновлення.

Головними показниками переходу від однієї стадії до іншої є:

- зміна кількості туристських прибуттів
- стан природного середовища і туристської інфраструктури,
- відношення місцевого населення до приїжджих [2].

1.2 Типологія туристичних дестинацій

Аналізуючи дестинацію як елемент туристичної системи, необхідно згадати про типологію дестинацій. Сьогодні існує багато підходів до визначення типів дестинацій за різними ознаками. Найповнішу типізацію дестинацій подає Т.І. Ткаченко, класифікуючи їх за різними ознаками (табл. 1.2) [25].

Таблиця 1.2.

Класифікація дестинацій (за Т.І.Ткаченко)

Ознака	Види (типи) дестинацій
1.За масштабами	Туристичний регіон, країна, адміністративно-територіальна одиниця країни, туристичний об'єкт
2.За стадією життєвого циклу	Дестинація, що народжується, що розвивається, зростаюча, рецесійна, стагнаційна, відроджувальна (комунікативна); вмираюча
3.За видами туризму	Екологічний, сільський, природний, зелений, пізнавальний, освітній, культурний, воєнний, інші
4.За цілями подорожі	Комплексна, дозвіллева, спортивна-оздоровча, лікувальна, рекреаційно-оздоровча, ділова (службова, бізнес), спеціалізована (релігійна, пізнавально-просвітницька тощо)
5.За ресурсною	Природна, штучна, змішана
6.За станом розвитку	Реальна, перспективна, планова, прогнозована
7.За ступенем навантаження	Слабко навантажена, оптимально навантажена, максимально навантажена, перенавантажена
8.За рівнем агрегації	Мала, велика
9. За ступенем агломерації	Проста, складна
10. За категорією споживачів	Молодіжна, сімейна, універсальна

Джерело: [25]

Прикладами сформованих дестинацій за видами туризму в Україні можуть бути:

- «Кам'янець-Подільська фортеця» як туристичний об'єкт-дестинація;
- Національний дендрологічний парк «Софіївка» як екологічна дестинація;

- культурно-історична дестинація «Чернігів стародавній»;
- екологічна та зелена дестинація «Українська Венеція»;
- спортивно-оздоровча дестинація «Буковель»;
- релігійна дестинація «Свято-Успенська Почаївська лавра»;
- екологічна та сільська дестинація «Дунайські плавні»;
- культурологічна дестинація «Історичний центр Львова»;
- «Шевченківський національний заповідник»;
- «Подільські товтри» як освітні та екологічні дестинації тощо [14].

Ще одна домінанта сучасного підходу до дестинації, яка більшою мірою стосується предмету вивчення цієї дисципліни, полягає в тому, що місця отримують сенс через процеси виробництва і споживання, які об'єднують людей усього світу, контекстуалізуючи їх досвід. Стосовно до туристичної дестинації та її розвитку, ця теза означає єдиний підхід до планування, що передбачає залучення різних стейкхолдерів (туристів, представників туристичної індустрії, місцеве населення, органів влади, закладів науки та освіти) до цього процесу. Під час розгляду туристичної дестинації як системи, першочергова роль відводиться акторам туристичного ринку, їх діловій активності та взаємодії між собою.

Ієрархічна типологія передбачає, що кожен тип дестинацій представляє собою структурний елемент іншого. Її можна представити наступними типами дестинацій: континент; міжнародний регіон (частина континенту або континентів); країна; туристичний регіон (район, зона); туристичний центр або місцевість (місто, курорт, національний парк тощо); атракційний пункт. Прикладом континенту є Євразія; міжнародного регіону – Центрально-Східна Європа; країни – Україна; туристичного регіону – Вінницька область; туристичної місцевості – бальнеологічний курорт; атракційного пункту – інфраструктурний вузол у м. Хмільник, представлений мережею санаторіїв, закладами ресторанного господарства, пляжем, пунктами прокату спорядження для водного відпочинку і туризму, автостоянкою [25].

Особливістю ієрархічної типології є відсутність жорстких критеріїв віднесення тієї чи іншої дестинації до певного типу. Наприклад, Австралія – це

країна і континент, до того ж виділити міжнародний регіон у ній неможливо. А в туристичний регіон навколо Боденського озера включаються прикордонні райони Німеччини, Швейцарії та Австрії. За охопленням країн він є міжнародним регіоном. Разом з цим, за займаним простором він є туристичним районом. Існують приклади суверенних країн, які якщо не де-юре, то де-факто входять до складу туристичних районів і навіть туристичних центрів окремих країн: Монако і Лазурний берег Франції, Ватикан і Рим.

Наведена типологія носить умовний характер і ґрунтується на віддаленості дестинації від центру попиту і розмірах її простору, в якому турист здійснює споживання (рис. 1.2).

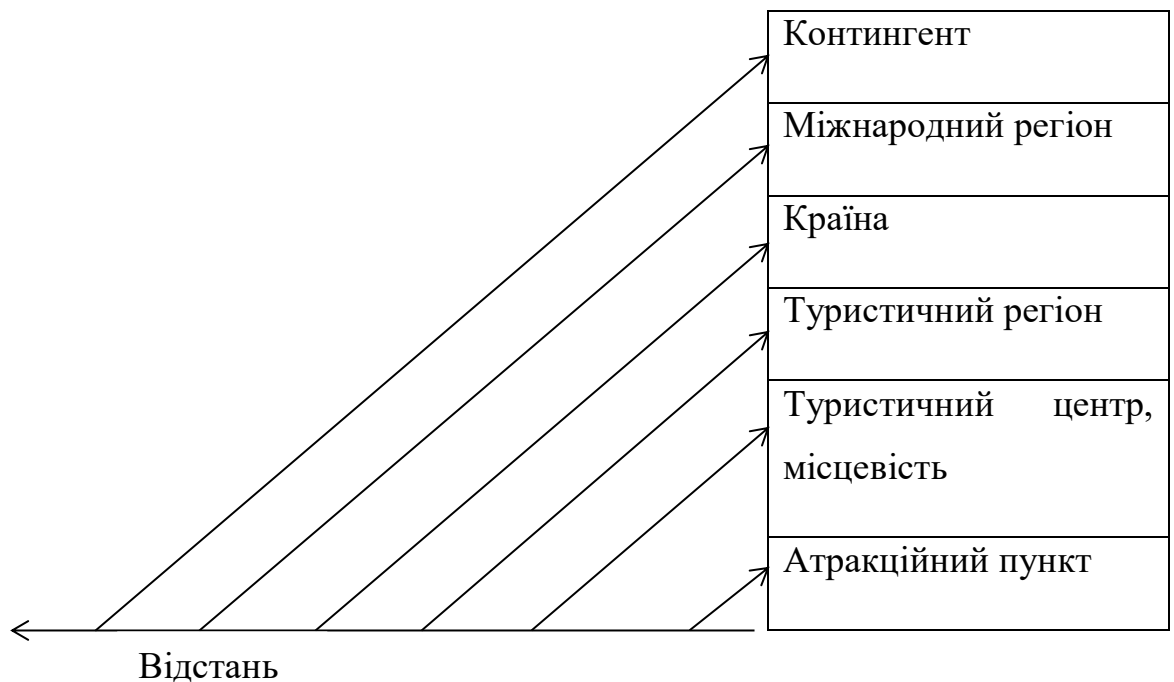

Рис. 1.2. Тип дестинації залежно від розмірів простору, в якому перебуває турист протягом одного туру

Джерело: [14]

Для швейцарця Південна Англія як дестинація – це туристичний регіон, для азіата Європа – міжнародний регіон, а Північна Америка – континент. Важливо також розрізнити поняття «туристична дестинація» і «курорт».

Туристична дестинація – це поняття ширше за курорт; це регіон, що нас найбільше приваблює (наприклад, для японця Західна Європа це «туристична дестинація», а Блакитний берег – курорт. Це місце є курортом, тому що він насамперед їде до Франції, яка є дестинацією). Одеський регіон можна визначити як туристичну дестинацію, але ж і такі міста, як Одеса, Сергіївка, Белгород-Дністровський та курорти Одеси теж є туристичними дестинаціями. В регіонах України формуються й такі форми дестинацій, як курортполіси – діюча форма організації використання курортного потенціалу певних територій і експлуатації спеціальних рекреаційних ресурсів. Прикладом досвіду функціонування таких утворень є СЕЗ (спеціальна економічна зона рекреаційно-туристичного типу) «Курортполіс Трускавець» [13].

Основними ланками в ієрархічній структурі дестинацій є атракційний пункт, туристичний центр (місцевість) і туристичний регіон. Саме на цих рівнях створюється найбільша частина турпродукту, яку споживають туристи. І зовсім не обов'язково, щоб туристичною дестинацією була вся країна. Європейська інтеграція дала імпульс для розвитку туризму в периферійних регіонах країн, об'єднавши їх в транскордонні регіони – єврорегіони, які є окремими дестинаціями. Єдиний маркетинг і менеджмент країни як туристичної дестинації проводять або малі країни (Сан-Марино, Люксембург, Монако), або країни з Атракційний пункт Туристичний центр, місцевість Туристичний регіон Країна Міжнародний регіон Континент Відстань 27 відносно однорідною туристичною спеціалізацією (Іспанія, Словаччина, Чехія, Чорногорія). Однак у них перевага надається регіональним пріоритетам. Великі країни (Франція, Італія) і федеративні держави (Австрія, Бельгія, Швейцарія) здійснюють просування своїх дестинацій на рівні окремих туристичних регіонів – провінцій і областей.

Атракційний пункт є найменшою туристичною дестинацією в ієрархічному ряді представленої вище типології. Атракційний пункт визначається як географічна одиниця (пункт або місце), що має чіткі межі, відвідується і використовується споживачами протягом певного часу.

Атракційні пункти пропонують комбінацію можливих рекреаційних занять і послуг, які сконцентровані в одному місці та створюють споживчу вартість у вигляді:

- різних видів діяльності туристів;
- подій, що переживають учасники;
- специфічного настрою;
- спілкування туристів між собою.

Основою для зародження атракційного пункту є:

- економіко
- географічне положення;
- регіональні особливості природно
- рекреаційного потенціалу.

Різні фактори, що виступають джерелом споживчої вартості, формують диференціацію пропозиції основних послуг і, відповідно, типологію атракційних пунктів (табл. 1.3). Одну з таких типологій розробив Т. Бігер [1].

Таблиця 1.3.

Типологія атракційних пунктів за Т. Бігером

Тип атракційного пункту	Визначальний об'єкт	Приклад
I. Атракційні пункти на базі первинної пропозиції		
Природний	Ландшафт Водоймище Природні парки	Озеро Синевір, Шацькі озера Олександрія – дендрологічний парк Національної академії наук України
Архітектурний, культурний	Архітектурні споруди Палацово-паркові комплекси	Маріїнський палац, Лівадійський палац
II. Атракційні пункти на базі вторинної пропозиції		
Спортивний	Спортивний комплекс	Національний спортивний комплекс «Олімпійський»
Торговий	Торговий комплекс	Торговий центр «Океан- плаза»
Транспортноузловий	Аеропорт	Аеропорт «Бориспіль»
III. Самодостатні штучно створені атракційні пункти		

Розважальний	Тематичні парки Аквапарки Казино	«Мамаєва слобода» в Києві «Острів скарбів», смт. Кирилівка (узбережжя Азовського моря)
IV. Тимчасові атракційні пункти		
Подієвий	Концерти Спортивні змагання	«Євробачення–2008 в Києві «Євро–2012» в Києві, Львові, Дніпропетровську

Джерело: [1]

Відповідно, джерелом формування споживчої вартості для типу I є природні рекреаційні ресурси; II – інфраструктура загального користування; III – штучно створені рекреаційні ресурси; IV – події.

Атрактивність, тобто привабливість для відвідувачів, властива таким пунктам, розглядається інвесторами як джерело доходу. Проте їх створення і розвиток має й негативні наслідки: збільшується транспортний рух, зростає навантаження на інфраструктуру загального користування, забруднюється повітря, посилюється шумовий фон [9].

Отже, створення будь-якого атракційного пункту необхідно оцінювати з точки зору не тільки прямих економічних витрат і доходів, а й прихованих економічних ефектів і витрат.

Типологія destinations за місцем призначення. Дестинація може бути первинною і вторинною. Первинна дестинація своєю привабливістю викликає у клієнта інтерес відвідати її і, відповідно, має своєю головною метою задовольнити цей інтерес у певний проміжок часу (наприклад, протягом тижня, дня). Вторинна дестинація (або «зупинка в дорозі») є місцем неминучої зупинки на шляху до первинної дестинації. Тому її основним завданням стає задоволення бажань туристів на один-два дні. Вторинна дестинація являє собою досить цікаве місце. З одного боку, вона є лише необхідною зупинкою на шляху до первинної дестинації, з іншого – може також виступати місцем залучення туристів на кілька днів для огляду її пам'яток [25].

Отже, вторинні DESTИНАЦІЇ заробляють на транзитних послугах (вокзали, аеропорти, готелі, послуги харчування) та, за наявності самостійного привабливого турпродукту, можуть заробляти у разі його реалізації (відвідування визначних пам'яток, сувенірна продукція, збільшення тривалості перебування в готелях тощо).

Важливо відзначити, що продукт вторинних DESTИНАЦІЙ не є достатньо комплексним і унікальним, щоб самостійно залучати туристів (як правило, це невеликі міста або міста з обмеженими туристичними атракціями, які можна оглянути за день-два), проте в сусідстві з первинними DESTИНАЦІЯМИ і в якості додаткового продукту вони цілком конкурентоспроможні.

У Західній Європі багато невеликих міст успішно розвиваються саме за рахунок статусу вторинної DESTИНАЦІЇ, пропонуючи привабливі продукти, споживання яких змушує туристів затриматися. Цього часу цілком достатньо, щоб забезпечити дохід місцевій індустрії сервісу і туризму та, відповідно, вплинути на комплексний стабільний розвиток території. З точки зору відвідуваності, первинна DESTИНАЦІЇ повинна вабити туристів на досить тривалий час. Привабливість вторинної DESTИНАЦІЇ для туристів нижча і, отже, її головне завдання полягає в залученні великої кількості туристів, але на короткий час [25].

Слід відзначити ще одну важливу обставину. Первинна DESTИНАЦІЯ завжди характеризується певним місцем розташування території (наприклад, Діснейленд), а вторинна повинна обов'язково вдало розташовуватися по відношенню до транспортних комунікацій, що ведуть до великих первинних комунікацій (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Типологія DESTИНАЦІЙ за центрами формування цінностей

Тип DESTИНАЦІЇ	Основні причини для відвідування	Добре відомі приклади	Типові атракції, знайдені у DESTИНАЦІЇ
Міська	Культура, мистецтво, торгова, архітектура	Столиці	Музеї, історичні будівлі, магазини

Пляж/Море	Релаксація, задоволення, спілкування, спорт, нічне життя	Ріміні, Ібіца, Майамі	Пляжі, організовані заходи, парки розваг, дискотеки, бари, паби
Гірська	Спорт на відкритому повітрі, ландшафт і довкілля, природа, традиційні заходи і звичаї, фольклор	Кортіна, Шамоні, Аспен	Природні стежки, краєвиди, лижні траси і схили, підйомники
Сільська	Повернутися до природи, місцеві традиції в сільському господарстві та виробництві	Тоскана, Прованс	Місцеві виробники продуктів харчування та агротури, відвідування ферм і виноградників
Оздоровчі	Оздоровчі процедури, релаксація, дієти і програми фізичних вправ, зняття стресу	Фьюджи, Баден	Місця, обладнані для здоров'я і лікувальних процедур, майданчики для повної релаксації, середнього та високого рівня об'єкти житла, фітнес
Релігійні	Оновлення або поглиблення віри, місця з символічним значенням, духовне усамітнення та самоаналіз, самотність	Лурдес, Фатіма	Місце паломництва, релігійні практики та урочистості
Третього Світу	Пригоди, відкриття інших культур, розуміння племінного життя (обряди, традиції, спосіб життя) антропологічні розслідування	Ємен, Мадагаскар	Міста, історичні місця, обряди, звичаї, свята, екскурсії, спілкування із західними неурядовими місцевими культурами
Екзотичні та ексклюзивні	Красиві пейзажі, ізольовані місця, недалеко від туристичного походу, символ статусу та іміджу	Мальдіви, Сейшели	Села в традиційному стилі, але з усіма зручностями, конфіденційність, незаймане природне середовище

Існує ще багато інших класифікацій туристичних дестинацій, які різняться метою досліджень авторів.

Так, В.К. Кіпченко класифікує туристичні регіони за насиченістю туристичного продукту і виділяє два типи:

- гомогенні регіони, де переважає один туристичний продукт, що визначається природним ресурсами (наприклад, морським узбережжям) та асоціюється з певним видом туризму;

- гетерогенні регіони, що відзначаються різноманітністю туристичного продукту і надають туристам однакові можливості для культурного, рекреаційного, спеціалізованого туризму (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Туристичні регіони за насиченістю туристичного продукту

Туристичні регіони за насиченістю туристичного продукту	Особливість	Приклад
Гомогенні регіони	Переважає один туристичний продукт, що визначається природним ресурсами (наприклад, морським узбережжям) та асоціюється з певним видом туризму;	НПП Синевир
Гетерогенні регіони	Відзначаються різноманітністю туристичного продукту і надають туристам однакові можливості для культурного, рекреаційного, спеціалізованого туризму.	Озеро Синевир, водоспад Білий звір, музеї військової історії Колочави, музей лісу і сплаву, Дике озеро, Стримба,

А.І. Головчан класифікує дестинації відповідно до видів ресурсів на такі типи: природно-географічні; природно-антропогенні; культурно-історичні; соціально-економічні [13]. В.С. Боголюбова та В.П. Орловська класифікують туристичні дестинації відповідно до специфіки туристичного продукту та виділяють три типи дестинацій. Перший – це великі столичні міста або прирівняні до них відомі міста, які приваблюють туристів своїми пам'ятками

(пізнавальний туризм), хорошими можливостями для вирішення проблем бізнесу (конгреси, бізнес-туризм, семінари, виставки). Другий тип поділяють на дві підгрупи: - центри цілеспрямованого розвитку туризму: села, міста, в яких зберігаються звичаї, історія, культура (наприклад, м. Сорочинці на Полтавщині, с. Петриківка на Дніпропетровщині) [25].

Для залучення туристів готелі будують на невеликій відстані від цих міст і сіл; - привабливі для туристів центри – не столиці, а міста, що мають високу ступінь привабливості завдяки своїй історії, культурі, науці (наприклад, Столиця Галичини – місто Львів). Третій тип – це центри, спеціально побудовані для туристів ("Disneyland" в Каліфорнії та Франції; "Naturebornholm" на о. Борнхольм, Данія; тематичний парк «Київська Русь» на Київщині).

Часто туристичні дестинації з'являються стихійно в різних районах, без спеціальних зусиль з боку фахівців туризму або місцевої влади. Зазвичай це живописні райони – гірські ландшафти, рівнинне полісся або узбережжя річок і морів, регіони, багаті мінеральними та термальними джерелами, грязями з лікувальними властивостями, що стають кліматичними чи бальнеологічними курортами (Трускавець, Куяльник, Миргород, Коблеве та ін.). Дестинації отримують розвиток за наявності унікальних природних об'єктів – водоспадів, печер, об'єктів флори та фауни, сприятливих умов для різних видів рекреаційної діяльності (Долина нарцисів, водопад «Шипот», печера «Кришталева» тощо) [14].

Традиційними туристичними дестинаціями є місця, які високо цінувалися протягом тривалого часу через наявність унікальної художньої чи духовної спадщини і були центрами відвідування навіть до виникнення сучасного феномена туризму (Київ, Львів, Кам'янець-Подільський, Запоріжжя). Іноді туристичними центрами стають маловідомі міста чи села, пов'язані з особливими подіями, які швидко приковують увагу громадськості. Це може статися тому, що в цьому місці відбулася видатна релігійна чи політична подія, було знято фільм або проходять 31 заходи історичного, культурного чи мистецького характеру (Канів, Батурин, Хотин, Чинадієво).

І.В. Зорін, А.І.Зорін і М.Б. Кулешова дестинації класифікують відповідно до особливостей ландшафту:

- природні дестинації, що з'явилися в результаті тривалих спонтанних впливів людей там, де складним чином переплітаються процеси природної еволюції та результати творчої праці людини;

- антропогенні (рукотворні) дестинації, вигляд яких сформований на основі творчого задуму. Це сади, парки, поселення, різні геотехнічні системи;

- асоціативні дестинації, пов'язані з історичними подіями, особистостями, художніми творами, легендами, міфологічними чи казковими істотами тощо [19].

Отже, територіальні комплекси включають в історико-культурний простір без зміни їх природної ритміки й еволюції, часто опосередковано, як пам'ятні місця, місця творчості, сакральні, культові, ритуальні місцевості тощо. За критерієм життєздатності науковці виділяють:

- «викопні» (fossil) дестинації – «застиглі» ландшафти, що зупинилися в своєму розвитку, але зберегли зовнішній вигляд;

- реліктові дестинації, сформовані на основі «згасаючих» ландшафтів, які опинилися під впливом змінених природних і антропогенних умов. До цього типу відносяться не тільки реліктові природні комплекси, а й садибні, палацово-паркові та монастирські ландшафти, де докорінно змінився характер діяльності;

- вільнорозвинуті дестинації мають бути обов'язково пов'язані з традиційними автентичними культурами. Ці дестинації дуже вразливі, оскільки повністю залежать від природних умов ландшафту, оскільки лише даний ландшафт і дозволяє корінному народу здійснювати його традиційну діяльність. За переважаючими рисами культурного та географічного ландшафтів можна виділити:

- сільські дестинації з пропозицією туристичного продукту сільського зеленого туризму;

- селитебні дестинації – створення штучних поселень та їх ландшафтне облаштування;

- сакральні дестинації – місця для проведення релігійних церемоній, поклоніння об'єктам культу, священнодійства;
- рекреаційні дестинації – місця для комплексного оздоровлення, надбання душевного спокою та внутрішньої гармонії;
- промислові дестинації – місця для полювання, риболовлі, збирання грибів та ягід тощо; заготівлі харчових, лікарських, технічних рослин, лісозаготівлі та лісорозведення, оленярства;
- заповідні дестинації – території охорони та збереження природного ландшафту, проведення науково-дослідницьких робіт;
- меморіальні дестинації – місця збереження пам'яті про важливі історичні події та видатних особистостей, збереження пов'язаних з ними атрибутів, трансляція переказів та історичних оповідань, святкування пам'ятних дат тощо;
- індустріальні дестинації – території промислових зон, що демонструють сучасні досягнення науки і техніки. Фахівці UNWTO наголошують, що індустріальна спадщина, представлена різноманітними індустріальними та технологічними пам'ятками різних галузей економіки, є чудовим ресурсом для розвитку туризму, який прагне до диверсифікації та стійкості [8].

Відвідувачі разом з місцевими жителями, можуть брати участь у культурних заходах, організованих під впливом індустріальної спадщини, що стимулює соціальну інтеграцію, підвищує відчуття належності до спільноти і полегшує міжкультурний діалог і розуміння.

1.3 Сучасні підходи до управління туристичними дестинаціями

Сутність туризму як мобільної форми споживання та рекреаційної діяльності, що ґрунтується на подоланні простору, пов'язана з характером середовища в широкому розумінні цього поняття, тобто – природного довкілля, соціально-культурного середовища та економічної системи. На відміну від

інших галузей господарства, продукцію яких транспортують до споживача, туризм зумовлює міграцію людей до місць зосередження туристично-рекреаційних ресурсів та об'єктів туризму. Споживання туристичного продукту в основній частині відбувається у визначеному туристом місці, тобто означене територіально. Цю місцевість прийнято трактувати як туристичну дестинацію.

Вважається, що першою туристичною дестинацією стало місто Лафборо, куди 5 липня 1841 року Томас Кук відправив 570 прихильників тверезого способу життя на квартальний з'їзд Асоціації непитущих південних графств центральної Англії. Саме тоді в програмі туру було вперше зазначено «destination», тобто місце призначення подорожі [25].

Для з'ясування сутності поняття доречним є аналіз його етимології, тобто походження та семантичних смислів. В англійській мові термін «дестинація» має кілька значень (призначення, місце призначення, мета подорожі тощо) і не є вузькоспеціалізованим. Його застосовують поряд з поняттям «туризм» і в інших 10 областях: для позначення напряму руху літаків, переміщення людей з різною метою та ін. Якщо розглядати сферу застосування терміна в англійській мові, слід відмітити, що він має виражений просторово-територіальний характер, тобто під дестинацією завжди розуміють певне місце, куди здійснюється переміщення.

В «Оксфордському словнику понять і термінів» дестинацію трактують так: «destination – the place to which a person or thing is going» (дестинації – місце, куди в даний час направляються люди або предмети).

Офіційні джерела дають таке визначення туристичної дестинації:

1. Всесвітня туристична організація (UNWTO) вважає туристичну дестинацію як основне місце призначення туристичної поїздки, територію, відвідання якої посідає центральне місце у вирішенні подорожувати [8]. Тобто дестинація є визначальним елементом туристичної системи і розглядає її як провідний чинник у системі формування та доставки турпродукту. Місцева туристична дестинація – це фізичний простір, в якому відвідувач проводить не менше однієї ночі. Вона включає турпродукти, допоміжні послуги та пам'ятки, а

також туристські ресурси, відвідування яких разом з дорогою туди і назад займає не менше одного дня. Вона має фізичні та адміністративні межі, що визначають форму її управління, а також імідж і репутацію, які впливають на її конкурентоспроможність на туристичному ринку. Місцеві дестинації включають різні зацікавлені сторони, у багатьох випадках співпрацюють з територіально близькими об'єктами, підприємствами і громадами, можуть частково збігатися і, тісно взаємодіючи, утворювати більші дестинації.

2. У новій редакції Закону України «Про туризм» зазначається, що «дестинація (туристична) – місце призначення туристичної подорожі (туристичної поїздки, туру, екскурсії), місце відвідування (територія, місцевість, місто, населений пункт, туристичний центр) особами, які не проживають постійно в даній місцевості і не належать до категорії місцевого населення» [18].

Аналіз наукових праць зарубіжних та вітчизняних авторів свідчить про відсутність єдиної думки щодо трактування туристичної дестинації як наукової категорії.

На сьогодні в світі сформувалося чотири наукових підходи, що отримали найбільше поширення:

- географічний або ресурсно-територіальний,
- економіко-управлінський,
- маркетинговий,
- соціально-культурологічний.

Географічний підхід ґрунтується на методології та дослідницькому інструментарії фізичної, економічної й соціальної географії та дослідженні ключового елемента дестинації – ресурсного потенціалу території, що має 11 привабливість для туриста.

За економіко-управлінського підходу туристичну дестинацію розглядають як специфічний економічний простір, сукупність ринкових відносин, що забезпечує інтенсивне вироблення та споживання туристичних послуг, при цьому туристичну дестинацію аналізують як об'єкт управління, управлінську систему, що поєднує різнопланові суб'єкти комерційної та некомерційної

діяльності. Маркетологи розглядають розвиток дестинації з точки зору пропозиції турпродукту, який має відповідати актуальному попиту туристів різних цільових сегментів [25].

Соціально-культурний аспект вивчення туристичних дестинацій фокусується на культурних константах дестинації, тобто історико-архітектурних, мистецьких, релігійних, етнографічних пам'ятках, соціально-побутових традиціях, звичаях, поглядах та нормах певного суспільства, громади, яка приймає туристів.

Географічно орієнтований підхід Підгрунтям для розуміння генези туристичної дестинації є дослідження територіальної організації туристичних ресурсів, аналізу рекреаційного потенціалу регіонів, виділення пріоритетних видів туризму, оцінювання пропускнуго потенціалу території, є праці І. Волошина, М. Долішнього, М. Мироненка, І. Твердохлебова, М. Крачила, О. Любіцевої, О. Бейдика, Д. Ніколаєнка, І. Смірнова, Я. Олійника та ін [25].

Але першими представниками цього підходу були такі зарубіжні автори, як Лейпер Н., Медлік С., Девідсон Р., Меїтленд Р., Батлер Р., Холл С., Пірс П.

Їх дослідження об'єднує трактування дестинації як певної території, географічного об'єкта, що має реальні межі (континент, країна, острів, місто, центр цілеспрямованого розвитку туризму тощо) і відвідується туристами [5].

У зарубіжній науці ідеї про туристичні системи почали розвиватися в 70-і роки ХХ ст. У 1972 році Ангус Ган висунув концепцію «фундаментальної туристичної системи», що включає в себе п'ять підсистем: туристи, транспорт, атракції, засоби обслуговування та інформаційно-управлінську [3]. Однак широку популярність здобула робота Н. Лейпер (1979 р.) (рис. 1.3), де він використав поняття «туристична дестинація» для позначення «певної географічної території, що є привабливою для мандрівників, яка одночасно формує й задовольняє туристичний попит».

Рис. 1.3 Модель системи туризму Н. Лейпера

Джерело: [5]

Ця модель туристичної системи включає чотири базових географічних елементи: регіон, що генерує туристичні потоки (середовище постійного проживання туристів, де починаються та закінчуються туристичні подорожі), туристичну дестинацію, транзитний регіон і зовнішнє середовище [5].

Отже, центральна ідея географічного підходу полягає в тому, що у разі, коли люди не переміщуються з «регіону генерації туристів» до «туристичної дестинації» і назад, то надання різного спектру послуг безглузде, бо саме явище «туризм» не виникає. В цьому випадку туристична дестинація описується як пасивний елемент туристичної системи, який змінюється під впливом зовнішніх факторів. Основна увага дослідників спрямована на дестинацію як географічну територію, яка володіє ресурсами і куди переміщуються потоки туристів зі своїми мотивами й потребами. За цим підходом поняття «туристична дестинація» визначається географічно-територіальним, економічним, інфраструктурним та ресурсним аспектами.

Маркетинговий підхід. Зарубіжними представниками цієї групи поглядів і концепцій на туристичну дестинацію є Котлер П., Дахаліс Д., Гун С., Річі Дж, Гроуч Ч., та ін. За думкою цих авторів туристична дестинація визначається як туристичний продукт. В цьому сенсі продуктом виступає туристична територія, регіон [4]. Основою формування такого продукту є туристсько-рекреаційні ресурси, які наділяють його певною споживчою цінністю. З точки зору маркетингового аспекту, дестинації – це інтегрований комплексний маркетинговий продукт, який пропонується і споживається туристом, залежно від особливостей регіону [3].

Важливим аспектом поняття «дестинації» є її розгляд в розрізі системи відносин попиту і пропозиції. Фактично дестинації – це динамічний продукт, результат попиту туристів на певні відчуття і здатності акторів дестинації задовольнити ці потреби або знайти новий сегмент на туристичному ринку.

У рамках маркетингового підходу відбувається смислове приращення поняття «туристична дестинації» за рахунок позначення її не тільки як географічної території, а й таке розуміння комплексного продукту, який задовольняє потреби туристів, а його споживання впливає на ресурсну базу регіону. За таким підходом дестинації ідентифікуються не адміністративними кордонами, а через бренд місця та імідж, який сформований у свідомості туриста.

Завдяки маркетингу, слово «дестинація» набуло властивості концепту (базового поняття). Дестинація вийшла за межі свого первинного значення та увібрала в себе колективні знання, форми і значення маркетингу. За цим підходом турист має дещо обмежену можливість впливати на туристичний досвід, а дестинація оцінюється насамперед з позицій менеджера з розвитку, котрий «створює» комплекс відчуттів для цільових груп туристів, використовуючи принципи сталого розвитку та конкурентоспроможності дестинації.

Території не менш як товари та послуги потребують маркетингу. Ф. Котлер першим звернув увагу на туризм, коли дав визначення маркетингу місць як підприємницької діяльності, здійснюваної з метою створення, підтримки чи

зміни відносин і/або поведінки, що стосуються конкретних місць. У своїй схемі Ф. Котлер виділив особливий концепт маркетингу – маркетинг місць відпочинку, що має своєю метою залучення відпочиваючих і туристів на курорти, в міста та країни [4].

Галузь застосування маркетингу туристичних дестинацій (поряд з маркетингом товарів, послуг, ідей) досліджували й інші вчені. Зокрема, С. Kaspar образно визначає дестинацію як пункт кристалізації туристського попиту. Як бачимо, під час інтеграції ідей маркетингу в туристику поняття «дестинація» набуло нових смислів. Головними аспектами маркетингу дестинацій є:

- вивчення, формування та прогнозування дестинацій;
- аналіз поведінки і мотивів споживачів у різних туристських дестинаціях;
- оцінювання привабливості дестинацій для інвесторів, населення і туристів;
- просування дестинацій.

Маркетингова модель дестинації включає такі основні характеристики: особисті та суспільні фактори мотивації; стимули до подорожі; якісні та маркетингові характеристики туристичного продукту дестинації [13].

Комплексне та системне використання цих елементів забезпечує пропозицію комплексного туристичного продукту та максимальну реалізацію мети подорожі кожного туриста. Як окремий погляд на маркетинг дестинацій слід відмітити клієнтоорієнтований підхід, що представлений в працях С. Гронроз, М. Бітнер, Ж.Горовіца, О. Дель, А. Александрової, що висувають на перший план саме споживчу цінність як осередок туристичного продукту [11].

Дестинацію розуміють як систему сервісу, розширений, клієнтоорієнтований продукт зі своїми характеристиками, такими, як імідж, місце, сфера обслуговування та гостинність. Клієнтоорієнтовані теорії базуються на туристичному досвіді та фокусують туристську індустрію на споживчі цінності. Разом з тим вони не враховують взаємодію всіх учасників туристичної дестинації, динамічні процеси, які відбуваються між ними.

Отже, в основу покладено створення та обмін споживчими цінностями, індивідуальний туристичний досвід, когнітивний процес, якими управляє турист свідомо чи несвідомо.

Соціокультурний підхід. Основними поняттями соціокультурного підходу в усвідомленні туристичної дестинації як константи виступають: система нематеріальних ресурсів і взаємин; система символічної цінності; система соціальних комунікацій; соціальне конструювання простору, єдиний підхід до планування.

В останнє десятиріччя в працях з маркетингу та менеджменту туризму і сервісу спостерігається парадигмальний зсув у бік нової «сервіс-домінантної» логіки («SD logic»), запропонованої С. Варго, Р. Луц (2008 р.), за якою споживач сприймається як партнер («cocreator») туристичного продукту і процесу надання послуг [9].

Згідно з С. Варго, Р. Луц, маркетинг еволюціонує в бік орієнтації на послуги, а отже й до нематеріальних ресурсів і взаємин. При цьому маркетинг зберігає свої сутнісні характеристики. Дослідники цього напрямку звертаються до культурного контексту, куди потрапляє турист, купуючи відчуття, переживання, та виводять нову формулу співтворчості «C2C» («Consumer-to-Consumer» – «Споживач для Споживача»), виходячи з цього, турист не просто споживає продукт, а бере участь у просуванні та реалізації дестинації на туристичному ринку [9].

Характерною рисою постіндустріального суспільства є перехід від реальної економіки до «економіки символів», основним продуктом якої стає бренд. Оскільки дестинації як мультибренд конкурують один з одним в умовах глобального ринку, де турист шукає простір для самореалізації та творчості, вибирає турпродукт, керуючись емоціями і відчуттями, то система знаків і символів, символічна цінність стають об'єктом уваги сучасних досліджень туризму.

На відміну від економічного географічно-орієнтованого підходу, туристичні дестинації розуміють як:

- соціально-конструйований простір, який активно створює своє майбутнє;
- результат соціальних практик і процеси створення сенсів і цінностей.

Дж. Сарінен (2004 р.) вважає, що туристична дестинація – це динамічна, соціально сконструйована за допомогою дискурсивних практик (у тому числі конфліктуючих, конкуруючих) просторова структура. Досліджуючи туристичну дестинацію, Дж. Сарінен робить висновок про те, що вона, її ідентичність і трансформація можуть бути зрозумілими за допомогою розгляду двох типів дискурсів, що не взаємо виключають, а навпаки, працюють спільно.

Ще одна домінанта соціокультурного підходу до дестинації полягає в єдиному підході до планування, що передбачає залучення різних сторін (туристів, представників туристичної індустрії, громадськості, влади, науки) до цього процесу. І. Зорін, підтримуючи точку зору Дж.Сарінена (J. Saarinen) про те, що дестинація є «соціально-сконструйованим простором, який активно створює своє майбутнє та є результатом соціальних практик і структуризації цінностей», доповнює цей концепт культурними константами, оскільки, на його думку, туристичні дестинації формують культуру сучасного суспільства, надаючи і розвиваючи комплекс особливих матеріальних можливостей для відпочинку та туризму, а також розвивають систему цінностей людей завдяки туризму на об'єктах культурної та природної спадщини. Культурними константами дестинації виступають менеджмент дестинацій і аксіологія (теорія цінностей) дестинацій [24].

Аксіологічного характеру поняттю «дестинація» надають такі поняття: «спадщина», яка розкриває зміст туризму як спосіб залучення до цінності та багатства світу; «простір», бо дестинація є одним з типів соціального простору, де звички структурують суб'єктивні практики туристів (сприйняття, уявлення, міркування, комунікації) та «системно детермінують» їх безпосередні соціальні взаємодії на основі фізичного простору; «ландшафт» надає дестинації індивідуальності, є умовою формування комплексу дестинації, конструюючи її спільно з іншими константами – «місто», «музей», «транспорт», «етноси» та ін.

Звичайно, аксіологічний аспект дестинації формує сучасну духовну культуру спільно з такими поняттями, як «свято», «родина», «музика», «мистецтво», «освіта», «туризм», «подорож», «рекреація», «спадщина», «віра», «пам'ять» тощо [25].

Отже, для розуміння туристичної дестинації соціокультурний підхід у туристичному маркетингу відводить провідну роль учасникам туристичного ринку, їх діловій активності та взаємодії.

Економіко-управлінський підхід. Зростаюче економічне значення туризму сприяло тому, що в 60-х роках ХХ ст. більшість досліджень виконували економісти, які працювали за програмами міжнародних організацій: ООН, Світового банку, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Організації Економічного Співробітництва та Розвитку тощо. Завдяки таким системним дослідженням було проаналізовано мультиплікативні моделі стимулюючого впливу туризму на національну та місцеву економіку і поліпшення умов життя, визначено економічні, політично-правові, екологічні, соціально-культурні аспекти формування туристичних центрів – дестинацій.

Разом з тим, зростання масових туристичних потоків виявило і негативні сторони туристичної експансії: надмірне навантаження на навколишнє середовище, регресивні явища в суспільній культурі та моралі, збільшення бюджетних витрат на утримання інфраструктури, тому туристичні проекти починають піддавати ретельному аналізу, а іноді й критиці [6].

Управлінський аспект як критерій, що характеризує поняття «туристична дестинація» полягає в розгляді туристичної дестинації як об'єкта управління та передбачає наявність суб'єктів управління (С. Kaspar, Т. Ткаченко, М. Морозов). Загалом, будь-яка система буде керованою, коли в якості суб'єкта управління виступають природні сили. Проте, в даному випадку в якості суб'єкта виступає людина, і туристична дестинація в управлінському аспекті оцінюється з саме цих позицій. Ознакою, яка вказує на наявність управлінського аспекту у визначенні концепту «туристична дестинація», є оцінка її як об'єкта ринку [38].

Багатоаспектність поняття «туристична дестинація» виступає основою під час прийняття стратегічних рішень у сфері регіонального туризму, оскільки необхідно враховувати:

- динамічну просторово-часову природу туристичної дестинації як відкритої, нелінійної системи;
- складний механізм взаємодії туристів, представників туріндустрії, влади і місцевої громади;
- соціальні та дискурсні практики учасників туристичної діяльності;
- наявність або відсутність чітких територіальних меж, туристичних ресурсів і атракцій;
- єдиний підхід до управління дестинацією, стратегічне планування на національному, регіональному і локальному рівнях з чіткими механізмами реалізації;
- створення та просування багаторівневого комплексного турпродукту;
- динамічну просторово-часову природу туристичної дестинації як відкритої, нелінійної системи;
- складний механізм взаємодії туристів, представників туріндустрії, влади і місцевої громади;
- соціальні та дискурсні практики учасників туристичної діяльності;
- створення і придбання туристичного досвіду, що ґрунтується на символічному споживанні, а не тільки придбанні споживчої цінності.

Концепт «дестинація» не є абстрактним – його можна розглядати як:

1. Географічну складову дестинації, бо вона займає певний простір і знаходиться в певному місці. Тому як об'єкт управління вона потребує оптимізації внутрішньої територіальної структури та оцінювання географічного положення по відношенню до центрів попиту і конкурентів. Об'єкти туристичної індустрії в дестинації повинні бути розміщені так, щоб споживання окремих послуг відбувалося послідовно, зручно і з найменшими транспортними

витратами туристів. Разом з тим, розміщення об'єктів туристичної індустрії має відповідати вимогам раціонального використання туристичних ресурсів дестинації та інвестицій.

2. Мету подорожі, оскільки дестинація є стратифікованим об'єктом, в якому кожен прошарок – це сукупність об'єктів, що становить інтерес для відповідного сегменту попиту. Стратифікація дестинації – це поділ різногалузевих організацій туристичної індустрії за схожими класами обслуговування на групи, які можуть бути залучені до виробництва комплексного турпродукту для конкретних сегментів туристичного попиту, що виділяються за цілями подорожі. Включення таких організацій до єдиних технологічних ланцюжків виробництва турпродукту приводить до формування туристичних кластерів [25].

Наприклад, практично будь-яке велике місто з точки зору іноземного ділового туризму – це об'єкт з розміщенням у висококласних готелях, з дорогими ресторанами, виставковими центрами, концертними залами і театрами.

А з точки зору внутрішнього пізнавального туризму – це об'єкт з розміщенням у готелях економічного класу, столовими та кафе, музеями та культурно-історичними пам'ятниками.

Отже, простежуються два рівні географічного туристичного простору, що мають загальну конфігурацію і середовище, які обмежуються територією міста. Але по суті – це дві різні дестинації. Виділення інших сегментів географічного простору міста, є ні що інше, як економічна стратифікація дестинації за елементами попиту і відповідними елементами пропозиції на туристичному ринку. Отже, задачею просторової економіки є вивчення та виявлення ринків збуту послуг і товарів дестинації.

3. Турпродукт, який є найважливішою частиною територіального туристичного продукту і відіграє роль своєрідної візитки місцевості, стає її фірмовим продуктом. Задачею просторової економіки є обґрунтування схем кооперації підприємств туристичної індустрії на основі принципів взаємного

доповнення та єдності технології обслуговування туристів, а також просування дестинації на зовнішні туристичні ринки.

Дестинації як турпродукт мають такі властивості:

- просторова детермінантність
- продукт є комбінацією географічного довкілля, історичної та культурної спадщини цієї території й, відповідно, може вироблятися і споживатися тільки в єдиному, чітко визначеному місці;
- складність є сукупністю певної кількості компонентів (безлічі простих продуктів), а також їх багатосторонніх взаємозв'язків;
- наявність кількох виробників, які забезпечують належну якість комплексного турпродукту;
- компліментарність – компоненти продукту взаємно доповнюють один одного і стають для туриста єдиним цілим, призначеним для найбільш ефективного задоволення його потреб;
- системність означає, що всі послуги, які формують турпродукт, пов'язані між собою єдиною технологією обслуговування. Збій на одному з етапів призводить до зрушень на іншому, впливає на якість решти послуг;
- динаміка наділяє дестинацію життєвим циклом з притаманними йому стадіями, що властиво будь-якому туристичного продукту;
- синергія – спільна діяльність різних суб'єктів, які створюють продукт, знижує витрати на його підготовку і просування і, відповідно, підвищує шанси на досягнення успіху на ринку;
- залежність від важко прогнозованих психосоціальних факторів, таких, як мода, цілі та мотивація подорожі, індивідуальні звички [25].

4. Суб'єкт конкуренції вимагає оцінки конкурентних переваг та конкурентоспроможності. При цьому виділяють дві групи конкурентів – дестинації та місцеві господарсько-географічні системи. З першою групою конкуренція ведеться за ринки збуту та інвестиції, з другою – за преференції та ресурси (трудові та природні). Щоб уникнути зовнішньої конкуренції, дестинації

прагнуть до формування монопольного турпродукту. Об'єктивно це виявляється в спеціалізації та концентрації рекреаційних функцій окремих місцевостей.

5. Стратегічний об'єкт підприємництва. Підприємствам, які функціонують у складі дестинації, стратегічно важливо «вписатися» зі своїми послугами в дестинацію як турпродукт. У цьому випадку мова йде про кооперування різногалузевих туристичних підприємств дестинації. Наприклад, для готелів високого класу стратегічно важливим є стан об'єктів суміжної інфраструктури (престижних ресторанів, унікальних музеїв, популярних театрів, ексклюзивних спа-центрів, якісних і модних атракціонів), які пропонують послуги, розраховані на загальний сегмент попиту та внутрішнє соціально-культурне середовище дестинації, що створює необхідний психоемоційний комфорт [25].

Отже, кооперування підприємств дестинації з метою створення єдиного турпродукту – стратегічно важлива умова успішної довгострокової діяльності на ринку.

Отже, усвідомлюючи здобутки вчених у розрізі формування концепту туристична дестинація, можна зробити висновок про те, що в сучасних умовах, для максимального задоволення потреб туриста територія може називатися дестинацією, якщо вона має такі характеристики:

- атракційність (attractions) – має туристичні ресурси природного або штучного походження, які приваблюють туристів;
- доступність (accessibility) – географічна віддаленість дестинації від точок формування попиту робить їх уразливими до знижень туристичного попиту;
- зручність (amenities) – наявність підприємств інфраструктури туризму, що пропонують якісні послуги і товари. З іншого боку, відсутність туристичної інфраструктури сьогодні не вважається перешкодою для розвитку туризму, а іноді має велику привабливість для людей, яким необхідний тісний контакт з природою. За такого підходу до подорожей весь світ стає привабливим для туриста;

- наявність посередників і допоміжних служб (ancillary services), що забезпечують виробництво та реалізацію туристичного продукту (рекламні агентства, банки, лікарні);
- організація діяльності туристів (activities) – наявність підприємств, що забезпечують реалізацію мети подорожі туриста (рекреація, виставки, конференції);
- пропозиція готового туристичного продукту (available packages) – наявність підприємств, що пропонують сформований туристичний продукт відповідно до попиту (туристичні оператори, агенти, бюро подорожей та екскурсій, аматори тощо);
- наявність організаційної структури, що відповідатиме за менеджмент і просування дестинації.

Висновки до 1 розділу

Туристська дестинація – це вирішальний елемент регіональної туристської системи і суб'єкт управління регіонального розвитку. Її можна сприймати як територію із певним переліком засобів обслуговування й послуг, зручностей для забезпечення всіляких потреб туристів. Інакше кажучи, туристська дестинація містить у собі найбільш важливі й вирішальні елементи туризму, необхідні для туристів. Саме слово " дестинація " у перекладі з англійської означає "місцезнаходження; місце призначення". Термін "туристська дестинація " було уведено до застосування в сфері управління регіонального розвитку у середині 1980-х рр.

За сучасних умов туристичними дестинаціями часто стають індустріальні об'єкти, які демонструють досягнення людства в галузі науки і техніки (високотехнологічні підприємства машинобудування, атомної та альтернативної енергетики, металургії, літакобудівної та космічної галузей), особливості технології виготовлення тих чи інших продовольчих або промислових товарів масового попиту (кондитерські фабрики, хлібозаводи, виноробні підприємства,

пивзаводи та заводи безалкогольних напоїв), підприємства кустарних промислів (гончарні, керамічні, ткацькі, складувні тощо).

Підґрунтям для розуміння туристичної дестинації є дослідження територіальної організації туристичних ресурсів, аналізу рекреаційного потенціалу регіонів, виділення пріоритетних видів туризму, оцінювання пропускнуго потенціалу території, є праці І. Волошина, М. Долішнього, М. Мироненка, І. Твердохлебова, М. Крачила, О. Любіцевої, О. Бейдика, Д. Ніколаєнка, І. Смірнова, Я. Олійника та ін.

РОЗДІЛ 2. ОЗЕРО СИНЕВИР – ПРОВІДНА ТУРИСТИЧНА ДЕСТИНАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ

2.1 Загальна характеристика озера Синевир

Озеро Синевир розташоване у верхів'ї р. Тересля поблизу с. Синевирська Поляна на висоті 989 м над рів. м. в гірському масиві Внутрішні Горгани Українських Карпат (рис.2.1). Синевир належить до типу завальних озер.

Рис. 2.1 Вигляд озера Синевир

Букові праліси площею 2865 гектарів внесені до Списку світової природної спадщини. Синевирське озеро площею 29 гектарів, згідно із Рамсарською конвенцією, визнано водно-болотним угіддям міжнародного значення.

Середня площа водного дзеркала становить 0,05 км², за максимального наповнення весною та під час затяжних дощів — 0,07 км²; середня глибина — 9 м, максимальна — 24 м; об'єм води — 350–460 тис. м³. Максимальна довжина озера — 440 м, максимальна ширина — 320 м. Посеред озера розташовано невеликий острівцець, який має площу лише кілька квадратних метрів (немов зіниця ока на акваторії). Звідси й місцева назва озера — «Морське око» [29].

Струмки, які живлять озеро, колись стікалися в один потік та впадали в р. Теремля. Але близько 10–11 тис. р. тому внаслідок потужного обвалу, зсуву корінні пісковики бистрицької світи еоцену зірвалися з південного схилу гори Красної і перекрили прадавню долину Синевирського струмка за 1,5 км від його впадіння в р. Теремля. Так утворилася загата для накопичення води, що дало початок озеру. Протяжність обвало-зсуву 400 м, ширина бл. 250 м [27].

Котловина озера, заповнена водою, складається з двох продовговуватих западин, які простягаються з заходу на схід та розділені гірським хребтом. Найвища частина хребта більшу частину року височіє над водою у вигляді острівця. Більша частина дна озера вкрита глибами та уламками світло-сірого піщаника. Скупчення мулових відкладів розвинені лише в західній частині озера, де в нього впадають притоки.

Синевир є стічним озером — через 350 м на схід з-під обвал-зсуву на 60 м нижче рівня позначки його гребеня витікає Синевирський струмок, який впадає в р. Теремля [27].

Загальна площа водозбору оз. Синевир становить 2,23 км². Значна його частина (87,4 %) вкрита лісом. Живлення озера відбувається в основному за рахунок атмосферних опадів та надходження поверхневих вод з трьох гірських струмків, що в нього впадають. Струмки-притоки беруть початок на схилах гір Озерна, Красна і між горами Озерна і Кліва. В місці їхнього впадіння озеро заболочене (болото евтрофне, трав'янисте, площею близько 0,02 км²).

Кількість атмосферних опадів в районі озера становить 1 300 мм/рік. Річне значення сумарної сонячної радіації на 16 % менше, ніж на низовині. Середня температура повітря найтеплішого місяця липня становить +13 °С, найхолоднішого місяця січня — мінус 10 °С. Сніговий покрив утворюється в грудні, сходить у квітні [29].

Для збереження біорізноманіття унікального краю у 1989 на території, що оточує озеро, створено національний природний парк «Синевир». У 2004 озеро було включено до міжнародного переліку водно-болотних угідь, які підпадають під дію Рамсарської конвенції про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне

значення (прийнята 02.02.1971 у м. Рамсар, Іран), головним чином як середовище мешкання водоплавних птахів [30].

Озеро оточене природними лісовими комплексами, створеними ялиновими та ялицево-буково-яворовими лісами з участю ялини звичайної, ялиці білої, бука лісового, клена гостролистого, горобини.

Синевир знаходиться в межах зони стаціонарної рекреації національного природного парку «Синевир» і використовується у туристично-рекреаційних цілях. Купатися та ловити рибу в озері заборонено [32].

За типізацією озер відповідно до Водної рамкової директиви Європейського Союзу (2000) Синевир можна означити як мале за площею озеро на середньогір'ї, середнє за глибиною, розташоване в силікатних породах.

2.2 НПП «Синевир» та особливості його роботи

Національний природний парк «Синевир» вдало розташувався в самісінькому серці Українських Карпат. Парк володіє мальовничими гірськими краєвидами, унікальними куточками дикої незайманої природи, рідкісними представниками флори і фауни, що мають велику наукову цінність. Цей комплекс переваг привертає велику увагу та притягує сюди багатьох туристів з усіх куточків нашої держави та зарубіжжя.

Природні умови парку є типовими для Горган – одного з найвеличніших гірських масивів, геологічні відклади якого охоплюють діапазони часу від верхньої крейди до олігоцену. Навіть важко уявити собі, що ця місцевість колись була морським дном, а нині уособлює ландшафти, краєвиди та окремі об'єкти, наприклад: водоспад Білий звір, озеро Синевир та Дике озеро (Озірце), скелі і кам'яні розсипи, гірські річки і потічки, відкриті та залісені болота, вікові дерева та рідкісні види рослин тощо. Найвищими вершинами на території парку є Стримба (1719 м над рівнем моря) та Негровець (1709 м над рівнем моря). Характерною особливістю гір є наявність великих кам'янистих розсипів, що

називаються в народі «греготами». Крім них, представлені всі типи рельєфу – від полонинного до річково-долинного [37].

Територія парку займає верхню частину водозбору р. Теремля з її численними водоймами – озерами Синевир та Озірце, штучними водосховищами (клаузами) та притоками, найбільшою з яких є Чорна ріка (Озерянка). Хоча регіон парку давно освоєний людиною, тут ще збереглося чимало незайманих пралісів, багатих на флору і фауну. Смерекові й букові ліси та луки є основними типами рослинності. Навесні на схилах гір видно, що букові ліси мають ранні та пізні форми [36].

Місцевий клімат сприяє також росту смереки, угруповання якої займають тут найбільшу площу. В лісах, на полонинах (альпійських луках) та в перелісках щедро родять ягоди ожини, чорниці, брусниці, малини, суниць, горіхи ліщини. Цими дарами природи можна поласувати, мандруючи горами, полонинами і долинами.

Озеро Синевир є невеликим, але найбільшим в Українських Карпатах за площею (близько 8 га під час повного наповнення) та об'ємом води (близько 400 тис. куб. м). Розташоване на висоті 989 м над рівнем моря, утворилося 10-11 тис. років тому в післяльодовиковий період внаслідок перекриття річкової долини зсувами. Його середня площа становить 4-5 га, глибина – 8-10 м, а найбільша – до 22 м. Озеро розкинулось серед ялинового лісу та живиться трьома гірськими потічками і підземними водами. Вода з озера через підземні водоносні горизонти надходить в річку Теремля [37].

Озеро Синевир – це чарівна природа, національний символ Українських Карпат та візитівка Закарпаття. Не менш красивим куточком парку є невеликий водоспад в урочищі Рабачинка під назвою Білий звір. Холодна вода спадає зі скелястого схилу гори. На фоні смерек і буків вода з прозорої перетворюється на біле шумовиння, збігає по кам'янистих виступах, створюючи неперевершену красу. Білий звір мінливий за характером.

Навесні, коли у горах тануть сніги, він повноводний і несеться вниз до річки Теремля з великою швидкістю та гуркотом. Влітку (за тривалої посухи)

водоспад заспокоюється і його русло звужується; восени – знову збуджується і гримить вода об каміння, а взимку – спить. У цей час над Карпатами панують люті морози і виснажений гірський водоспад замерзає, утворюючи вертикальну скелю з льоду. Замерзла вода створює на схилі гори льодові фігури, милуючись якими, починаєш відкривати в них щось нове, незвідане.

У межах господарської зони проводиться господарська діяльність, спрямована на виконання покладених на парк завдань, розташовані населені пункти, землі інших землекористувачів та землевласників. Площа господарської зони постійного користування нашого парку становить 7 390 га або 21% [26].

На території НПП «Синевир» відкриті для відвідувачів унікальні для України реабілітаційні центри для бурих ведмедів та хижих птахів. У дикій природі, крім тих же ведмедів, можна зустріти вовка, рись, оленів та козуль. У смерекових лісах гніздяться глухарі, рябчики, на торф'яні болота залітають білі та чорні лелеки, а високо в небесах ширяють беркути.

Територія сучасного НПП «Синевир» масово почала заселятися лише у XV ст. Найбільш населеними пунктами на території Національного природного парку «Синевир» є села Колочава (на півдні) та Синевир (майже у самісінькому центрі). На Чорній ріці в XIX ст. були збудовані дві греблі для сплаву лісу з гір у долину. На одній із них розміщувався єдиний у Європі музей лісосплаву. Тепер експонати цього музею зберігаються в приміщенні візит-центру НПП «Синевир». Тут можна побачити макети різних побутових та житлових приміщень, старовинні знаряддя праці лісорубів та плотогонівбокорахів, речі домашнього вжитку, якими володів кожен газда та газдиня на селі, тощо [12].

Для розвитку туристичної діяльності на території парку особливо важливими стають бальнеологічні фактори привабливості Тереблянщини. Територія парку розташовується в долині річки Теребля, яка є правою притокою Тиси. Річка Теребля бере початок у межах гірського масиву Внутрішні Горгани і тече з півночі на південь, а у пониззі – на південний захід. Річка Теребля має багато приток, що збирають воду з полонин та гірських хребтів. Найбільші з них:

Сухар, Гирсовець, Ясеновець, Потік, Чорна ріка, Песся. Річка Теремля відіграє значну роль у формуванні рельєфу НПП «Синевир» [16].

У 2017 році на території Парку відкрито два інформаційно-туристичні центри – один у травні місяці біля адмінбудинку Остріки, Національний природний парк «Синевир» а другий у вересні біля заповідної території Негровецького природоохоронного науководослідного відділення – оліготрофно-сфагнового болота Глуханя. Крім того, у жовтні місяці збудовано реабілітаційний центр для рідкісних хижих птахів із шести секцій у Квасовецькому природоохоронному науково-дослідному відділенні в урочищі Квасовець, квартал № 15, виділ 5, та бджолину пасіку із 20 сімей, квартал № 14, виділи 2, 3 площею 0,06 га.

Основними регламентуючими документами Національного природного парку, що спрямовують його діяльність, є Закон України «Про природно-заповідний фонд України» – 1992 р., Положення «Про Національний природний парк «Синевир» – 2001, 2011 рр., Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» – 1991 р., Міжнародні Конвенції, що їх ратифікувала Україна, постанови Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, які наголошують на їх неухильне виконання в рамках їх поширення на природно-заповідний фонд. Відповідно до Закону України «Про природно-заповідний фонд України» до числа заповідних об'єктів належать національні природні парки, які є природоохоронними, рекреаційними, культурно-освітніми, науководослідними установами загальнодержавного значення [40].

Створення НПП «Синевир» передбачає мету: збереження, відтворення та ефективне використання природних комплексів і об'єктів, які мають особливу природоохоронну, оздоровчу, історико-культурну, наукову, освітню та естетичну цінність (рис. 2.2).

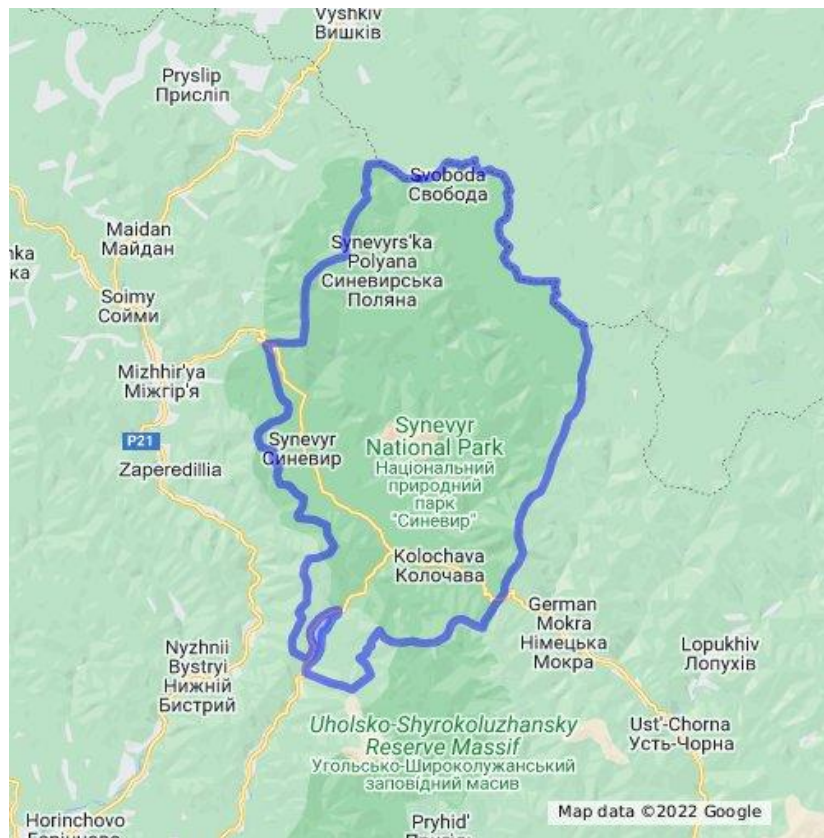

Рис. 2.2. Карта НПП «Синеvir»

Найбільші вершини:

- гора Стримба 1719 м.н.р.м.
- гора Негр овець 1707м.н.р.м.
- гора Ясен овець 1600м.н.р.м.
- гора Передня 1599 м.н.р.м.
- гора Канч 1579 м.н.р.м.
- гора Кам'янка 1578 м.н.р.м.
- гора Задня 1550 м.н.р.м.
- гора Топас 1548 м.н.р.м.
- гора Гребінь 1511 м.н.р.м.
- гора Дарвайка 1501 м.н.р.м.

У 2008 році озеро Синеvir увійшло до списку переможців загальнонаціональної акції "7 чудес України", започаткованої Фондом "Рідна країна". Ця акція стала одним із найрезонансних та найуспішніших проєктів із

популяризації внутрішнього туризму за більш ніж 20 років української незалежності [40].

1974 року було організовано ландшафтний заказник державного значення площею 960 гектарів. Його метою було саме збереження озера Синевир як унікального творіння природи.

Ще за два роки до того, у 1972 році, у Синевирському лісництві на базі водосховища, утвореного греблею на Чорній ріці, виділили іхтіологічний заказник місцевого значення "Кантина" площею 25 га. У водосховищі водилося багато форелі, харіуса, головня та інших видів риб. Однак з часом воно замулилося внаслідок трелювання деревини потужними трелювальними тракторами по гірських потоках, а гребля в 1998 році зруйнувалася катастрофічним паводком, тож функції іхтіологічного заказника були втрачені.

У 1980 році був організований гідрологічно-ботанічний заказник загальнодержавного значення – Негровецьке сфагнове болото Глуханя площею 17 га.

У 1983 році в Остріцькому лісництві організували лісовий заказник загальнодержавного значення "Кам'янка" площею 328 га, на схилах якого є кам'яні розсипи та зарості сосни гірської і вільхи зеленої.

У 1984 році в Синевирському лісництві був виділений гідрологічний заказник місцевого значення "Озірце" площею 322,2 га. Центром його стало озеро Озірце, яке має площу близько 1 га [39].

Остаточно парк отримав статус національного 5 січня 1989 року. На момент створення площа парку становила 40 400 га. У 2019 році, відповідно до указу Президента України, площу парку розширили ще на 377 гектарів.

Для того, щоб зберегти в природних умовах увесь генофонд рослинного і тваринного світу і насамперед рідкісні та реліктові види, парк поділено на чотири функціональні зони.

Заповідна зона. Вона призначена для охорони та відновлення найбільш цінних природних комплексів, її режим відповідає режиму природних заповідників. Основними завданнями заповідної зони є збереження природних

комплексів та об'єктів, проведення наукових досліджень і спостережень за станом навколишнього природного середовища, розробка на їх основі природоохоронних рекомендацій, поширення екологічних знань. До заповідної зони входить територія Чорноріцького природоохоронного науково-дослідного відділення (ПНДВ) та сфагнове оліготрофне болото Глуханя Негровецького ПНДВ. Загальна площа заповідної зони в Національному природному парку "Синевир" становить 5840 га або 17% площі постійного користування парку.

На території заповідної зони заборонена будь-яка господарська чи інша діяльність, яка може порушити природний розвиток процесів та явищ або створити загрозу шкідливого впливу на природні комплекси та об'єкти [37].

Зона регульованої рекреації. У її межах проводяться короткостроковий відпочинок та оздоровлення, огляд особливо мальовничих та пам'ятних місць. Тут дозволяється влаштовувати і обладнувати туристичні маршрути та екологічні стежки. Забороняються рубки лісу головного користування, суцільні санітарні рубки, мисливство чи інша діяльність, яка може негативно вплинути на стан природних комплексів та об'єктів заповідної зони. Зона регульованої рекреації в Національному природному парку "Синевир" займає площу 21377 га або 62% території парку.

Зона стаціонарної рекреації. Ця територія призначена для розміщення мотелів, готелів, кемпінгів, інших об'єктів обслуговування відвідувачів парку. Площа цієї зони у Національному природному парку "Синевир" становить близько 8 га [34].

У структурі природного туристичного потенціалу установи чільне місце посідає лікувальна вода «Колочава». Це мінеральне природне джерело є одним із найбільших в регіоні. Вода з джерела є надзвичайно чистим продуктом, бо ефективнішого засобу для очищення, аніж природний фільтр ґрунту, поки що не існує. Використовуючи воду цілющого джерела, місцеве підприємство «Бінако» розпочало розлив мінеральної води. Мінеральна вода не тільки насичує організм цінними життєво необхідними мікроелементами (кальцієм, магнієм, залізом, бромом), а й допомагає звільненню його від шлаків, токсинів та сечового піску;

може стимулювати кислотоутворювальну функцію шлунка. Мінеральна вода – це основний вид бальнеологічних ресурсів на території НПП «Синевир» [19].

Природна вода має лікувальні властивості завдяки підвищеному вмісту біологічно активних компонентів. Сама природа потурбувалася про те, щоб використання природного довкілля і мінеральних вод сприяло оздоровленню. Тому основним напрямом оздоровчого лікування повинен стати бальнеологічний, оскільки в ньому використовується унікальний комплекс мінеральної лікувальної води з відповідним хімічним складом і цілющими властивостями, що робить можливим одночасне ефективне лікування різних захворювань. На території НПП «Синевир» є 8 водопунктів, з яких 7 джерел і 1 свердловина [11].

Води характеризуються різним хімічним складом та мінералізацією, з яких виділяється група мінеральних природних столових вод з лікувальними властивостями.

За фізико-хімічним складом та наявністю біологічно активних компонентів та сполук досліджені води можна розділити на чотири групи:

- ✓ слабомінералізовані без специфічних компонентів та властивостей (мінеральні столові): джерела урочищ, мотелю «Остріки», турбази «Рабачинка», біля Музею лісу і сплаву, мотелю «Арніка»;
- ✓ вуглекислі води – джерело урочища Кантина;
- ✓ вуглекислі води з підвищеним вмістом заліза – дж. с. Колочава;
- ✓ вуглекислі, борні, залістисті води – свр. № 4 с. Колочава.

За температурою досліджені води належать до холодних – 7,0-12,5° С. Для слабомінералізованих вод характерна, як правило, реакція слаболужна – рН 7,4-8,3 од., для вуглекислих вод – слабокисла – 6,0-6,1 од. рН [24].

Поряд з традиційним питним лікуванням у Науково-навчальному центрі «Синевир» (база Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова) застосовується купання в чанах з мінеральною водою, яке було відоме закарпатцям із давніх-давен. Користь від таких ванн не викликає сумніву,

адже, крім простого очищення організму, мінеральна вода чудово впливає на загальний тонус, покращує дихання шкіри та роботу кровоносної системи [16].

Безперечно, що ефективному відпочинку сприятимуть природа і затишок, спокій і тиша, мальовничі краєвиди та ранішній спів лісових птахів. Таким чином, забезпеченість території НПП «Синевир» цінними рекреаційними ресурсами, їх якість і стан є вагомим фактором, що виступає передумовою розвитку рекреаційної оздоровчої сфери, а інтенсивність освоєння регіону відображає тенденції і перспективи подальшого розвитку Терещанщини.

Рекреаційно-туристичний потенціал на території Національного природного парку «Синевир» сприятливий будь-якої пори року з огляду на те, що він характеризується чудовими гірськими ландшафтами та мальовничими краєвидами. Сильна розчленованість пологих і крутих гірських схилів жолобами, потоками, потічками та протоками річки Терещя надає неповторної краси різним типам гірських ландшафтів – полонинам субальпійського та частково альпійського поясів, чисто листяним і чисто хвойним лісам, а також нижньо-гірському прирічковому поясу із його населеними пунктами, оригінальними архітектурними будівлями.

Високогірні озера Синевир (Морське око), Озірце (Дике озеро), що розташовані на території Син.-Полянського, Синевирського ПОНДВ, є перлинами Українських Карпат. Синевирське озеро ще віднесено до Рамсарської конвенції, як «Водно-болотне угіддя Міжнародного значення» для водоплавних птахів та до «Семи природних чудес України» [35].

Гомінкі потоки та дзвінкі водоспади приваблюють у цей чудовий край багато туристів. Ці природні об'єкти туризму охоче відвідують жителі всієї країни, близького і дальнього зарубіжжя, а особливо туристи Чехії, Словаччини, Угорщини, Польщі та інших країн.

НПП «Синевир» працює цілодобово. Туристичні послуги які надає Синевир:

- ✓ Оренда Колиби
- ✓ Проживання та ночівля в паркових будинках

- ✓ Відвідування Реабілітаційного центру бурого ведмедя
- ✓ Оренда конференц-залу у візит-центрі
- ✓ Екскурсія візит-центром та історико-краєзнавчим музеєм
- ✓ Групова екскурсія з гідом
- ✓ Комерційна фото та відео зйомка
- ✓ Прогулянка на конях біля озера Синевир
- ✓ Пікнік і ночівля на природі
- ✓ Відвідування території озера Синевир
- ✓ Відвідування урочища Чорна Ріка і Музею лісу та сплаву

2.3 Туристичний потенціал Озера Синевир

Загальновідомо, що території та об'єкти природно-заповідного фонду України успішно використовуються в рекреаційних цілях, особливо туристсько-екскурсійних та лікувально-оздоровчих. Більше того, можна сказати, що саме природоохоронні установи мають великий потенціал для розвитку туризму, тому, значною мірою, саме від них залежить майбутнє цієї галузі, яка у деяких країнах світу займає провідне місце в економіці [36].

НПП «Синевир» намагається сповна використовувати природні та історико-культурні рекреаційні ресурси, щоб створити нормальні умови для відпочинку й оздоровлення людей. Важливим фактором у цьому плані є унікальність природи НПП «Синевир», де саме повітря дихає здоров'ям, а вічнозелені ліси очищають його від шкідливих домішок.

Сприятливе розташування Національного парку дозволяє активно проводити організацію туризму. Люди з різних куточків України приїжджають відпочити в НПП «Синевир», де знаходиться відома перлина Карпат – Синевирське озеро, яке з давніх часів приваблювало відвідувачів, але набуло найбільшої популярності після створення Національного природного парку. Подібних гірських водойм в Україні небагато, тому найбільше озеро в Українських Карпатах і залучає численних туристів із усіх куточків України і

навіть із країн зарубіжжя. Природні ресурси – це чи не найважливіше джерело рекреаційної діяльності, але не менш важливу роль відіграє й історико-культурна спадщина краю, більше того, завдячуючи саме їй, НПП «Синевир» став відомим далеко за межами України [21].

Музей лісу і сплаву на Чорній ріці, зруйнований паводками 1998-го та 2001-го років, тепер перебуває на реставрації. В межах парку діють історико-краєзнавчий музей в ур. Остріки, а також історико-етнографічний музей І. Ольбрахта та музей-скансен «Старе село» в селі Колочава, які щорічно відвідує багато туристів з-за кордону [9].

На території НПП «Синевир» створено численні екологічні стежки, розроблено пішохідні, велосипедні та кінні маршрути, які успішно функціонують. Слід відзначити, що зі створенням Національного парку набув розвитку пішохідний туризм. Створено мережу маркованих гірських туристичних стежок. Найпопулярнішими маршрутами є «Ур. Красний – Синевирське озеро», «Колочава – г. Стримба», «Музей лісу і сплаву – о. Озірце (Дике озеро)». Важливим завданням природного парку є створення мережі стаціонарних рекреаційних пунктів в урочищах Рабачинка, Бункер, Остріки, Син.-Поляна [30].

На сьогоднішній день НПП «Синевир» має можливість розмістити в номерах мотелів «Остріки» – 12 відпочивальників, «Бункер» – 14 чоловік, в рекреаційному містечку «Рабачинка» (будиночки сімейного типу) – 30 чоловік, а в мотелі «Синевирська Поляна» – 4 відпочивальників. За останні 15 років, як свідчать спеціальні дослідження, на території населених пунктів Національного парку стрімко набирає обертів зелений туризм. На даний час функціонує 105 агросадиб загальною місткістю 700 місць. Найбільше розвинена мережа агросадиб у Син.-Полянні, Колочаві, Синевирі. Останніми роками сформувалась традиція довготривалого сімейного відпочинку у приватних господарів (переважно влітку, а також взимку – на Новий рік і Різдвяні свята). Для обслуговування відпочивальників у Національному парку створено низку зон тимчасового відпочинку: Рабачинка (Остріцьке ПОНДВ), Кошилівський

(Колочавське ПОНДВ), Поросячка, Синевирське озеро, Красний (Син.-Полянське ПОНДВ). Туристичні послуги розвиваються досить активно, постійно проводиться інвентаризація та ревізія туристичних стежок, розробляються додаткові туристичні маршрути, застосовуються нові підходи до їх реалізації [27].

Спонтанна флора НПП налічує 890 видів судинних рослин, що належать до 398 родів та 104 родин, з них 133 види з 90 родів та 45 родин є рідкісними (до нового видання Червоної книги України входить 48 видів зі складу флори НПП)(таб.2.1. Спектр біологічних типів флори НПП «Синевир»).

Таблиця 2.1.

Спектр біологічних типів флори НПП «Синевир»

Біологічні типи	Кількість видів	% від загальної кількості видів
Фанерофіти	28	3,1
Хамефіти	65	7,3
Гемікриптофіти	563	63,3
Геофіти	40	4,5
Гідрофіти	16	1,8
Терофіти	178	20,0
Усього	890	

Рослинність на території парку належить до двох гірських поясів – лісового й субальпійського, але лісовий пояс складається з чотирьох частин, висотно диференційованих. Це букові ліси (з *Fagus sylvatica*, 500-750 м н.р.м.); ялиново-ялицево-букові ліси (з *Picea abies*, *Abies alba*, *Fagus sylvatica*, 700-900 м н.р.м.); буково-ялицево-ялинові ліси (з *Fagus sylvatica*, *Abies alba*, *Picea abies*, 900-1100 м н.р.м.); ялинові ліси та ялинове рідколісся (з *Picea abies*, 1100-1450 м н.р.м.). Тим часом субальпійський пояс включає криволісся з домінуванням *Pinus mugo* й *Duschekia viridis* та субальпійську трав'яну рослинність (1450- 1700 м н.р.м.) [32].

Букові ліси займають близько 10480 га на території НПП й поширені на схилах гір Мирша, Тяпиш, Красна, Рівна, Стримба, Дарвайка, Барвінок, Негровець, Ріжок. Сучасна межа букового лісу майже всюди є антропогенною й зниженою. Тут зростають чисті букові ліси, ялицево-букові ліси та ялицево-ялиново-букові ліси. У чистих букових лісах бук формує одноярусні й іноді багоярусні деревостани, в яких лише поодинокі трапляються *Acer pseudoplatanus* й *Fraxinus excelsior* [29].

Підлісок майже відсутній (лише зрідка трапляються *Corylus avellana*, *Sambucus nigra*, *Lonicera nigra*), трав'янистий покрив представлений *Galium odoratum*, *Athyrium filix-femina*, *Asarum europaeum*. Природно *Fagus sylvatica* відновлюється дуже добре, і його лісостани характеризуються високою продуктивністю (Ia-I бонітет), так що у 100-річному віці середня висота дерев становить 28-30 м, а діаметр – 36-40 см, запаси деревини – 500-600 м³ на 1 га [20].

Ялиново-ялицево-букові ліси являють собою один з варіантів бучин, в якому високопродуктивні лісостани утворюються *Picea abies*, *Abies alba* і *Fagus sylvatica*, а їх постійними супутниками є *Acer platanoides* і *A. Pseudoplatanus*, у трав'яному покриві переважають види, характерні для чистих бучин, із значною домішкою: *Oxalis acetosella*, *Vaccinium myrtillus*, *Rubus hirtus* та 58та. Відновлення цих лісів добре. Буково-ялицево-ялинові ліси близькі до ялиново-ялицево-букових і відрізняються від них переважно меншою участю бука. Ці ліси в НПП займають переважно північно-східні й південно-західні 58таровірові вище поясів букових та хвойно-букових лісів [11].

Деревні види (*Fagus sylvatica*, *Picea abies*, *Abies alba*) відновлюються добре, підлісок слабо розвинений. Флористичний склад близький до складу лісів попередньої групи.

Ялинові ліси та ялинове рідколісся займають близько 65% площі НПП. Частина цих лісів являють собою насадження і є вразливими, тобто саме в них часті буреломи й вітровали. Флористичний склад цих лісів збіднений, їх характерними видами є *Vaccinium myrtillus*, *Rubus hirtus*, *R. Idaeus*, *Oxalis*

acetosella, *Athyrium filix-femina*. За останнє століття внаслідок господарської діяльності площі ялинових лісів у НПП різко скоротилися і на їх місці виникли чагарникові пустища, низькопродуктивні біловусові луки та щавники (з *Rumex carpaticus*) [8].

В сучасних ландшафтах парку значне місце належить лукам, хоча в його лісовому поясі площа первинних лук була невеликою, і вони розміщувалися, головним чином, у долинах річок та на вологих і заболочених ділянках схилів. У типологічному плані первинні луки належать до гігрофільних злаково-різотравних, крупнозлакових та осоково-мохових угруповань, домінантами яких є *Holcus lanatus*, *Eriophorum latifolium* та деякі інші види [8].

Існує декілька легенд про село Синевир. У сиву давнину нижче сучасного Синевира існувало поселення Ясиновець. Внаслідок трагедії (мабуть, землетрусу) відбувся величезний зсув і під товщею глини й гірських порід поселення було поховане. Тогочасна Теремля була перегороджена греблею, завдяки чому утворилося озеро, в якому страшно вирувала вода. Так згодом утворилася назва Синій-Вир, а з плином часу і село, яке тут виникло, назвали Синевиром (Хланта 2010) [28].

За іншою легендою, на місці, де тепер Синевир, у давнину трапилася трагедія – син убив батька. Одного разу вони обоє пішли на полювання, дуже довго ходили і заблудилися. Поїли все, що мали їсти, і мандрували голодні, шукаючи виходу з непрохідних лісів. Але син усе думав, що у батька є ще хліб, лише він не хоче дати. Та й вийшли вони на поляну, син став просити від батька хліба, але той йому сказав, що не має, та син йому не вірив, розсердився і почав бити батька. Той став просити, щоб не вбивав його, що у нього вже немає хліба, і казав: «Сину, вір мені!» Але син все-таки убив батька. Коли розв'язав тайстрину і побачив, що вона порожня, то дуже жаль йому стало за свій ганебний вчинок. Лиш тоді збагнув, що зробив недобре, і поклявся, що залишиться на тій поляні жити, щоб спокутати свій гріх. Через деякий час одружився, з'явилися діти. І те поселення назвали останніми словами, що промовив батько, як настанову для

інших, що треба слухатися своїх батьків і вірити їм. Та й село стало називатися Синевир (Хланта, 2010).

Існують також легенди про кохання. Було це в сиву давнину. Довколишні гори з лісовими масивами належали багатому графу, котрий запряг у ярмо бідолашних горян, змушував їх важко трудитися на себе. А була у графа красуня-дочка, яку звали Синь. Гарні очі дівчини зачаровували синявою карпатського неба. Горянка була добра, романтична. Синь подобалась графським слугам. Одного разу граф вирішив перевірити, як працюють його наймити. Дочка пішла з ним у гори. Поки пан займався своєю справою, Синь настільки захопилася дивом навколишньої природи, збиранням квітів, що незчулася, як опинилася на лісовій галявині, звідки долинала чарівна мелодія сопілки. Це грав-виграв графський пастух Вир. Хлопець був дивовижної краси. Молоді люди познайомилися. З часом міцно й вірно покохали одне одного. Та графська дочка і наймит не могли бути парою. Тому таємно від графа зустрічалися в лісі [8].

Щастю молодих прийшов кінець, коли про їхні стосунки довідався батько Сині. Він негайно наказав жорстоко розправитися з бідним пастухом. Одного разу, коли Вир грав на дзвінкій сопілці, чекаючи свою кохану, графські слуги тихенько підкралися і зіштовхнули на юнака зі скелі величезний камінь. Довідавшись про загибель коханого, Синь через ліси й високі гори побігла до місця Вирової смерті. Обняла камінь-могили і почала гірко-прегірко плакати. Дівочі сльози капали й капали, поки не затопили всю галявину і саму Синь, утворивши глибоке озеро з кришталевою водою. Горяни назвали його Синевирським. За аналогією імен Синь і Вир. Острівець посередині озера – це вершок каменя-могили Сині та Вира (Хланта, 2010) [8].

За період створення Національного парку побудовано чотири нові дерев'яні сільські церкви, монастирський комплекс та чотири муровані святині.

Найстарішою церквою околиці є дерев'яна споруда у Колочаві-Горбі на честь Святого Духа. Напис на її одвірку гласить: «Создан храм сей 1795 при парохіві Іоані Попович при царі Францишкі II майстрові Ференц Текка. Тоді був великий голод» [24].

Негровецька церква потрапила до промоційного кліпу України до Євро-2012. Не втратили своєї цінності і храми Покрови Пресвятої Богородиці в селі Синевирська Поляна та святого Миколая в селі Негровець, які сьогодні є пам'ятками архітектури.

Таблиця 2.2.

Пам'ятки архітектури в межах Національного природного парку «Синевир»

Вид пам'ятки, особливі риси	Рік створення	Матеріал будівництва	Місцезнаходження
Храм святих Первоапостолів Петра і Павла	2003	Дерев'яна	Свобода
Церква Преображення Господнього	2000	Дерев'яна	Свобода
Церква Покрови Пресвятої Богородиці	1817	Дерев'яна	Син.-Поляна
Церква Покрови Пресвятої Богородиці	1999	Дерев'яна	Син.-Поляна
Свято-Успенська православна церква	1905	Кам'яна	Синевир
Церква Різдва Пресвятої Богородиці	2002	Кам'яна	Синевир
Церква св. Арх. Михаїла	1818	Дерев'яна	Негровець
Миколаївська	1829	Дерев'яна	Негровець
Церква Пресвятої Богородиці	2010	Дерев'яна	Негровець
Введенська	1991	Цегляна	Негровець
Церква Св. Духа	1795	Дерев'яна	Колочава-Горб
Церква св. Трійці	1928	Дерев'яна	Колочава-Горб
Свято-Георгіївська церква	1993	Цегляна	Колочава-Мерешор
Церква св. Іоана Предтечі	1911	Кам'яна	Колочава-Лази
Церква св. Іоана Предтечі	2008	Цегляна	Колочава-Лази

Чоловічий монастир на честь ікони Божої Матері «Нечаянна Радість»	2002	Дерев'яна	Колочава-Мерешор
Церква Преображення Господнього	1999	Цегляна	Колочава-Брадолець

Туристичний потенціал складається з таких важливих елементів, як ресурси, інфраструктура та імідж. Ресурсами даний комплекс забезпечений дуже добре. Наявна велика базисна інфраструктура, готелі, кафе. Імідж формувався протягом тривалого часу, тож зараз ця дестинація користується великою популярністю серед відвідувачів.

Висновки до 2 розділу

Озеро Синевир розташоване у верхів'ї р. Тереля поблизу с. Синевирська Поляна на висоті 989 м над рів. М. в гірському масиві Внутрішні Горгани Українських Карпат. Синевир належить до типу завальних озер. Букові праліси площею 2865 гектарів внесені до Списку світової природної спадщини. Синевирське озеро площею 29 гектарів, згідно із Рамсарською конвенцією, визнано водно-болотним угіддям міжнародного значення.

Для розвитку туристичної діяльності на території парку особливо важливими стають бальнеологічні фактори привабливості Терелянщини. У структурі природного туристичного потенціалу установи чільне місце посідає лікувальна вода «Колочава». Це мінеральне природне джерело є одним із найбільших в регіоні.

На території НПП «Синевир» є 8 водопунктів, з яких 7 джерел і 1 свердловина. Поряд з традиційним питним лікуванням у Науково-навчальному центрі «Синевир» (база Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова) застосовується купання в чанах з мінеральною водою, яке було відоме закарпатцям із давніх-давен.

Рекреаційно-туристичний потенціал на території Національного природного парку «Синевир» сприятливий будь-якої пори року з огляду на те, що він характеризується чудовими гірськими ландшафтами та мальовничими краєвидами. Туристичний потенціал складається з таких важливих елементів, як ресурси, інфраструктура та імідж. Ресурсами даний комплекс забезпечений дуже добре. Наявна велика базаровіро необхідної інфраструктури, готелі, кафе. Імідж формувався протягом тривалого часу, тож зараз ця дестинація користується великою популярністю серед відвідувачів.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОЗЕРА СИНЕВИР, ЯК ТУРИСТИЧНОЇ ДЕСТИНАЦІЇ

3.1 Проблеми розвитку озера Синевир, як туристичної дестинації

Лісові ділянки сьогодні займають понад 94% площі Національного природного парку “Синевир”. Та якщо проаналізувати історію принаймні минулого століття, вони були під великою загрозою і не охоронялись належним чином.

В повоєнні роки, аж до створення Національного парку, лісові насадження інтенсивно експлуатувались. Зафіксовано, що у 1978-1990 рр. на сучасній території парку щорічно зрубували по 50-60 тис. куб. м лісу за головним користуванням та до 15 тис. куб. м – за проміжним (рубки догляду та санітарні рубки). З 1960 по 1989 рік на цій території суцільними рубками зрубано лісів на площі 4113 га [15].

Для порівняння: упродовж 1990-2017 років було зрубано лісу і посаджено лісових культур на площі 31 га. Адже від моменту створення парку проводяться лише санітарні рубки, за рахунок яких місцеві мешканці отримують дрова для опалення власних домівок. Окрім того, за останні 10 років, порівняно із кінцем 90-х та початком двохтисячних, на території парку значно покращилась ситуація із незаконними вирубками. Якщо в буремні 1990-ті роки вони сягали 500-650 куб. м за рік, то в останні роки обсяг незаконних рубок не перевищує 20-35 куб. м за рік.

Також можна виділити такі проблеми як:

1. Низький рівень екологічної свідомості населення;
2. Втрата біорізноманіття, нестійкість ґрунтів, ерозія та трансформація екосистеми;
3. Засміченість;
4. Знищення рослинного покриву, за рахунок катання на високопрохідних позашляховиках, 64таровірові6464 чи мотоциклах;

5. Поширення адвентивних рослин, тих, які “чужі”;
6. Інвазійні види рослин;
7. Потепління;
8. Поширення стовбурних шкідників та хвороб лісу.

Отже, розглянемо детальніше.

Значну загрозу біорізноманіттю становить низький рівень екологічної свідомості населення. Часто у суспільній свідомості панують думки про невичерпність природних ресурсів і безмежну здатність екосистем до нівелювання негативного впливу людської діяльності.

Водночас людина більш негативно впливає на ґрунтовий покрив, аніж навіть природні катастрофи. Наприклад, через постійне випасання худоби на гірських луках. І щонайгірше – спалюючи сухостій, люди насправді підпалюють субальпійські луки. І окрім втрати біорізноманіття, це ще й може призводити до нестійкості ґрунтів, ерозії та трансформації екосистеми не в кращу сторону.

Із розвитком туристично-рекреаційної сфери у Карпатах почастишали зовсім не традиційні види туризму. Одним з найбільш популярних сьогодні є катання на високопрохідних позашляховиках, 65таровірові6565 чи мотоциклах.

Проте варто пам'ятати, що неконтрольоване і безсистемне використання природних територій з такою метою суворо заборонено, вже не кажучи про території природно-заповідного фонду (природні заповідники, біосферні заповідники, національні природні парки, ландшафтні парки, заказники тощо) [7].

Такий вид рекреації несе негативні наслідки для навколишнього середовища, адже спричиняє:

- шум в природних екосистемах;
- загазованість повітря;
- сприяння розвитку ерозії;
- знищення рослинного покриву і тваринного світу;
- засміченість середовища;
- пошкодження дерев і чагарників;

- знищення оселищ тварин, комах тощо.

Наслідки поширення адвентивних рослин – тих, які “чужі” для певної території, спеціально або випадково занесені, давно вийшли за межі сільськогосподарських питань та стали проблемою довкілля. Зараз вони все активніше проникають і на ділянки природно-заповідного фонду, внаслідок чого змінюється місцева флора. На території парку «Синевир» таких рослин є 104 види і це становить 11,67% його флористичного багатства. Такий показник є досить високим для заповідної території [32].

Найбільшу загрозу для природних рослинних угруповань, особливо на території об’єктів природно-заповідного фонду, становлять інвазійні види рослин. Вони мають високу здатність до експансії та загрожують флорі і фауні, спричиняючи загибель місцевих видів. У парку “Синевир” зафіксовано 11 видів інвазивних рослин, втім поки поширення більшості з них має обмежений характер. Такі види, як щириця звичайна (*Amaranthus retrofl exus* L.), амброзія полинолиста (*Ambrosia artemisiifolia* L.), Горець японський або далекосхідна гречка японська (*Reynoutria japonica* Houtt.), ростуть здебільшого при дорогах.

Види Черета листяна (*Bidens frondosa* L.) та Галінсога дрібноквіткова або незбутниця (*Galinsoga parvifl ora* Cav.) – звичайні городні бур’яни. Подекуди зустрічається також розрив-трава дрібноквіткова (*Impatiens parvifl ora* DC.), злинка однорічна (*Phalacrolooma annuum* (L.) Dumort.), Робінія звичайна (*Robinia pseudoacacia* L.) та Верба ламка (*Salix fragilis* L.) [32].

Негативний вплив інвазійних видів виявляється у тому, що вони споживають багато вологи та поживних речовин, затіняють місцезростання природних видів рослин, пригнічуючи поновлення підросту трав’янистих і деревних рослин, збіднюють ґрунт, спричиняють його ерозію, негативно впливають на рослини, що ростуть поряд. Наприклад, розрив-трава дрібноквіткова (*Impatiens parvifl ora*) витісняє аборигенний вид – розрив-траву звичайну (*I. Noli-tangere* L.) та пригнічує яглицю звичайну (*Aegopodium podagraria* L.), а вид злинка однорічна (*Phalacrolooma annuum*) може стати домінантом у лучних рослинних угрупованнях [29].

Також ліс, особливо хвойний, страждає від потепління. Оскільки ялина має поверхневу кореневу систему, пониження ґрунтових вод та відсутність опадів призводить до всихання.

Окрім того, значною загрозою для лісових насаджень є поширення стовбурних шкідників та хвороб лісу. На окремих площах може траплятись значна частина дерев, що піддалися вітровалам та б7таровіров, мають грибкові захворювання кореневими та стовбурними гнилями. Поодинокі дерева ялиці білої уражені раком [12].

Окрім природніх проблем, можна виділити туристичні, а саме: погано розвинена тур інфраструктура, що а потребує проведення робіт з реставрації або реконструкції, а також необхідно більше уваги приділяти стимулюванню розвитку туристичної галузі на державному та регіональному рівнях.

3.2. Перспективи

Національний природний парк “Синевир” створено заради збереження, відтворення і ощадливого використання природних ресурсів, комплексів та об’єктів, які мають особливу наукову та естетичну цінність у межах різних висотних поясів південно-західних макросхилів Горган [24].

Тому особливим завданням для НПП “Синевир”, як природоохоронної структури, стало:

1. збереження цінних природних та історико-культурних комплексів і об’єктів;
2. створення умов для організованого туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності у природних умовах з дотриманням режиму охорони природних комплексів та їх змін в умовах рекреаційного використання;
3. розробка наукових рекомендацій з питань охорони навколишнього середовища та бережного використання природних ресурсів;
4. екологічна, освітньо-виховна робота тощо.

Консерваторська та захисно-екологічна – це основні функції Національного природного парку.

Консерваторська, або рятувальна, полягає в тому, щоби шляхом заповідання зберегти в природних умовах весь генофонд рослинного і тваринного світу і, в першу чергу, рідкісні, реліктові та ендемічні види, їх угруповання і біотопи.

Захисно-екологічна функція покликана охороняти біологічне розмаїття, особливо рослинного покриву, сприяти підтриманню екологічної рівноваги.

Перспективи Синевиру є, а саме такі:

1. Боротьба із незаконними рубками лісу;
2. Боротьба з газопостачанням;
3. Насадження нових лісів;
4. Привертання уваги до важливості охорони довкілля.

Тому перш за все варто згадати про дуже цінну ділянку відповідальності парку – це боротьба із незаконними рубками лісу.

За останні 10 років, порівняно із кінцем 90-х та початком двохтисячних, на території парку таке явище звелось до мінімуму. Якщо в буремні 1990-ті роки незаконні рубки досягали 500-650 куб. м за рік, то в останні роки обсяг незаконних рубок не перевищує 20-35 куб. м за рік [15].

У межах Національного природного парку «Синевир» проживає близько 20 тисяч жителів і нараховується близько 6 тисяч дворогосподарств. У цьому регіоні немає газопостачання, тож люди опалюють свої домівки здебільшого дровами. Їх надає людям парк – деревину заготовляють внаслідок санітарних вирубок. А запобігає незаконним рубкам державна служба охорони [17].

Не лише запобігання вирубок, але й насадження нових лісів – ще одне з ключових завдань фахівців Національного парку. Для цього на площі одного гектара на території Синевирського природоохоронного науково-дослідного відділення діє лісовий розсадник. Тут вирощують сіянці дерев лісовоутворюючих порід: ялини звичайної, ялиці білої, бука лісового, клена-

явора, ясена звичайного тощо. За потреби також можуть проводити додаткову викопку з-під пологів лісу, де саджанці насаджуються самі.

Від заснування Національного парку і до сьогодні тут закладено понад 2500 гектарів лісових насаджень та проведено сприяння природному поновленню, де є благонадійний підріст на площі близько 1500 гектарів [24].

Щодня працівники служби державної охорони парку патрулюють місцевість щодо дотримання режиму території, охороняють природні екосистеми від вандалізму та порушень природоохоронного законодавства, в тому числі браконьєрства [29].

Також спостерігають за зимівлею диких тварин, розставляють годівнички для диких тварин на холодну пору року. Окрема віха – це облік тварин. Завдяки даним, отриманим внаслідок картування їхніх слідів, працівники парку розробляють заходи з охорони, підгодівлі тварин, та використовують їх для наукової роботи.

Робітники працюють над вивченням абіотичних умов парку; флори і рослинності; фауни і тваринного світу; біотопів, як середовища проживання біорізноманіття; впливу антропогенних чинників на природні екосистеми; трансформації природних екосистем.

Зокрема, за останні роки вдалось частково інвентаризувати біорізноманіття парку, виділити його бґтаровіровібґ статус та проаналізувати, окреслити рідкісні об'єкти і біотопи. Перш за все йдеться про букові праліси, які займають понад 2860 гектарів парку. Також виділено бґтаровірові та природні ліси. Всі ці дані будуть використанні в розробці функціональної оптимізації територіальної структури НПП «Синевир» [16].

У межах своєї компетенції науковці парку проводять велику роботу з виконання міжнародних угод і конвенцій, ратифікованих Україною, зокрема, щодо реалізації Карпатської, Рамсарської, Бернської та інших конвенцій.

Залучаючи молодь і місцевих жителів, працівники парку постійно організовують різноманітні екологічні акції: «День докiлля», «Година Землі», «Приноси батарейки – рятуй життя», «Первоцвіт», «Подбай про птахів»,

«Збережи ялинку», «До чистих джерел» тощо. Таким чином привертають увагу людей до важливості охорони довкілля [16].

Та однією із найбільших екологічних проблем “Синевиру” сьогодні – це відсутність сміттєзвалища і підприємств зі збору сміття та його утилізації. Не говорячи вже про переробку відходів. Така ситуація призводить до засмічення території парку, особливо річок, їх берегів та придорожніх смуг [12].

Сьогодні парк докладает максимум зусиль до вирішення цієї проблеми. Зокрема, збирають на віддають на переробку відпрацьовані батарейки. Регулярно проводять акції з прибирання берегів річок. А у рамках нового проекту в парку встановлять контейнери для збору вторинної сировини – пластику та скла, які віддаватимуть на переробку.

«Національний природний парк «Синевир» розпочав будівництво туристично-інформаційного центру (ТІЦ) у селі Вільшана Хустського району [16]. Я вважаю цей населений пункт має гарні перспективи для розвитку туризму. Тут мальовнича природа, а неподалік ще й унікальні букові праліси»

Мета нового закладу, зазначили в НПП, – сприяти розвитку туризму в нацпарку, надавати вичерпну інформацію туристам про рекреаційну інфраструктуру та можливості відпочинку в регіоні.

У Терезлянській долині перспективи розвитку туризму НПП «Синевир» мають потенційно сприятливий вигляд завдяки наявності значних рекреаційних ресурсів.

Перелік видів туризму, які можна успішно розвивати в регіоні сіл, дуже великий.

На основі вже наявної організаційної туристської бази перспективно було б активніше розвивати пригодницький туризм. Часто екотуристів захоплюють особливі визначні пам’ятки неживої природи, геоморфологічні, гідрологічні та інші об’єкти (гори і каньйони, печери, озера і річки). Тут, крім пізнавального, реалізується рекреаційний елемент екотуризму, який включає спортивний туризм, альпінізм, лижні, кінні, водні й піші походи та інші види активного і пасивного відпочинку.

3.3. Розробка авторського туру по НПП «Синевир»

Можливість створення якісного туристичного продукту визначається наявністю та станом туристичних ресурсів. НПП Синевир має всі переваги, для розробки туру. Тому, опираючись на потенційні туристичні дестинації як на ресурсну базу, можна розробити чотирьохденний тур по НПП «Синевир». Мета якого: засвоїти не лише теритичні знання, але й практичні.

Трансфер: Учасники туру самостійно добираються до місця збору, а саме станція метро Житомирська. Передбачено автобусний трансфер за програмою маршруту, що входить у вартість. За видом пересування – автомобільний (автобусний). Розрахований на вікову категорію молодь, людей середнього та похилого віку.

Маршрут: Київ – с. Пилипець – Київ.

Тривалість подорожі – 4 дні/3 ночі. Вартість туру – 4 160 грн. на одну особу (див. дод. З).

Програма туру по НПП Синевир зображена у дод. А.

У програму входить відвідування таких туристичних дестинацій, як (дод. В):

1. Синевирський перевал
2. Гірське джерело
3. Гора Кам'янка
4. Гора Озірна
5. Синевирське озеро
6. Урочище Став
7. Криниця
8. Природне джерело
9. Болото
10. Гора Стримба.

У вартість туру включені: проживання в готелі «Синевирський перевал»,

Перевезення, послуги гіда, відвідання національного природного парку «Синевир» (дод. Б).

У вартість туру не входить харчування у закладах.

Вік дітей, які приймаються в тур:

- ✓ з батьками діти можуть бути будь-якого віку;
- ✓ без батьків – з 16 років.

Розмір групи:

- стандартний розмір групи – 10 осіб.

Програма. Поїздка з Києва до НПП «Синевир» триватиме 10 годин.

Екскурсія на Синевір дозволить повною мірою насолодитись красою природи Закарпаття, про чарівність якої складають легенди. Синевир – дуже гарне, романтичне та надзвичайно надихаюче місце, перебуваючи в якому відчуваєш, як наповнюєшся життєвою енергією та природною силою. Здається, що гуляти тут можна нескінченно.

Програма. Поїздка з Києва до НПП «Синевир» триватиме 10 годин.

Екскурсія на Синевір дозволить повною мірою насолодитись красою природи Закарпаття, про чарівність якої складають легенди. Синевир – дуже гарне, романтичне та надзвичайно надихаюче місце, перебуваючи в якому відчуваєш, як наповнюєшся життєвою енергією та природною силою. Здається, що гуляти тут можна нескінченно.

Висновки до 3 розділу

Найбільшу загрозу для природних рослинних угруповань, особливо на території об'єктів природно-заповідного фонду, становлять інвазійні види рослин. Вони мають високу здатність до експансії та загрожують флорі і фауні, спричиняючи загибель місцевих видів. У парку «Синевир» зафіксовано 11 видів інвазивних рослин, втім поки поширення більшості з них має обмежений характер.

Також ліс, особливо хвойний, страждає від потепління. Оскільки ялина має поверхневу кореневу систему, пониження ґрунтових вод та відсутність опадів призводить до всихання.

Значну загрозу біорізноманіттю становить низький рівень екологічної свідомості населення.

За останні 10 років, порівняно із кінцем 90-х та початком двохтисячних, на території парку таке явище звелось до мінімуму. Якщо в буремні 1990-ті роки незаконні рубки досягали 500-650 куб. м за рік, то в останні роки обсяг незаконних рубок не перевищує 20-35 куб. м за рік.

У Тереблянській долині перспективи розвитку туризму НПП «Синевир» мають потенційно сприятливий вигляд завдяки наявності значних рекреаційних ресурсів.

Перелік видів туризму, які можна успішно розвивати в регіоні сіл, дуже великий.

На основі вже наявної організаційної туристської бази перспективно було б активніше розвивати пригодницький туризм. Часто екотуристів захоплюють особливі визначні пам'ятки неживої природи, геоморфологічні, гідрологічні та інші об'єкти (гори і каньйони, печери, озера і річки). Тут, крім пізнавального, реалізується рекреаційний елемент екотуризму, який включає спортивний туризм, альпінізм, лижні, кінні, водні й піші походи та інші види активного і пасивного відпочинку.

ВИСНОВКИ

Туристська дестинація – це вирішальний елемент регіональної туристської системи і суб'єкт управління регіонального розвитку. Її можна сприймати як територію із певним переліком засобів обслуговування й послуг, зручностей для забезпечення всіляких потреб туристів. Інакше кажучи, туристська дестинація містить у собі найбільш важливі й вирішальні елементи туризму, необхідні для туристів. Саме слово " дестинація " у перекладі з англійської означає "місцезнаходження; місце призначення". Термін "туристська дестинація " було уведено до застосування в сфері управління регіонального розвитку у середині 1980-х рр.

За сучасних умов туристичними дестинаціями часто стають індустриальні об'єкти, які демонструють досягнення людства в галузі науки і техніки (високотехнологічні підприємства машинобудування, атомної та альтернативної енергетики, металургії, літакобудівної та космічної галузей), особливості технології виготовлення тих чи інших продовольчих або промислових товарів масового попиту (кондитерські фабрики, хлібозаводи, виноробні підприємства, пивзаводи та заводи безалкогольних напоїв), підприємства кустарних промислів (гончарні, керамічні, ткацькі, складувні тощо).

Підґрунтям для розуміння туристичної дестинації є дослідження територіальної організації туристичних ресурсів, аналізу рекреаційного потенціалу регіонів, виділення пріоритетних видів туризму, оцінювання пропускного потенціалу території, є праці І. Волошина, М. Долішнього, М. Мироненка, І. Твердохлебова, М. Крачила, О. Любіцевої, О. Бейдика, Д. Ніколаєнка, І. Смірнова, Я. Олійника та ін.

Озеро Синевир розташоване у верхів'ї р. Теремля поблизу с. Синевирська Поляна на висоті 989 м над рів. м. в гірському масиві Внутрішні Горгани Українських Карпат. Синевир належить до типу завальних озер.

Букові праліси площею 2865 гектарів внесені до Списку світової природної спадщини. Синевирське озеро площею 29 гектарів, згідно із Рамсарською конвенцією, визнано водно-болотним угіддям міжнародного значення.

Для розвитку туристичної діяльності на території парку особливо важливими стають бальнеологічні фактори привабливості Тереслянщини.

У структурі природного туристичного потенціалу установи чільне місце посідає лікувальна вода «Колочава». Це мінеральне природне джерело є одним із найбільших в регіоні.

На території НПП «Синевир» є 8 водопунктів, з яких 7 джерел і 1 свердловина.

Поряд з традиційним питним лікуванням у Науково-навчальному центрі «Синевир» (база Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова) застосовується купання в чанах з мінеральною водою, яке було відоме закарпатцям із давніх-давен.

Рекреаційно-туристичний потенціал на території Національного природного парку «Синевир» сприятливий будь-якої пори року з огляду на те, що він характеризується чудовими гірськими ландшафтами та мальовничими краєвидами.

Найбільшу загрозу для природних рослинних угруповань, особливо на території об'єктів природно-заповідного фонду, становлять інвазійні види рослин. Вони мають високу здатність до експансії та загрожують флорі і фауні, спричиняючи загибель місцевих видів. У парку «Синевир» зафіксовано 11 видів інвазивних рослин, втім поки поширення більшості з них має обмежений характер.

Також ліс, особливо хвойний, страждає від потепління. Оскільки ялина має поверхневу кореневу систему, пониження ґрунтових вод та відсутність опадів призводить до всихання.

Значну загрозу біорізноманіттю становить низький рівень екологічної свідомості населення.

За останні 10 років, порівняно із кінцем 90-х та початком двохтисячних, на території парку таке явище звелось до мінімуму. Якщо в буремні 1990-ті роки незаконні рубки досягали 500-650 куб. м за рік, то в останні роки обсяг незаконних рубок не перевищує 20-35 куб. м за рік.

У Тереблянській долині перспективи розвитку туризму НПП «Синевир» мають потенційно сприятливий вигляд завдяки наявності значних рекреаційних ресурсів.

Перелік видів туризму, які можна успішно розвивати в регіоні сіл, дуже великий.

На основі вже наявної організаційної туристської бази перспективно було б активніше розвивати пригодницький туризм. Часто екотуристів захоплюють особливі визначні пам'ятки неживої природи, геоморфологічні, гідрологічні та інші об'єкти (гори і каньйони, печери, озера і річки). Тут, крім пізнавального, реалізується рекреаційний елемент екотуризму, який включає спортивний туризм, альпінізм, лижні, кінні, водні й піші походи та інші види активного і пасивного відпочинку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bieger, T. Attraktionspunkte : Multioptionale Erlebniswelten für wettbewerbsfähige Standorte / T. Bieger, C.Laesser. Bern; Stuttgart; Wien : Haupt , 2003.
2. Butler, R. The Concept of a Tourist Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Re-sources. Canadian Geographer, 2006, vol. 24, pp. 5–12. Available at: <http://aaronluman.com/articles/CycleOfEvolution.pdf> (accessed 7 February 2014).
3. Gunn, C.A. Tourism Planning. New York: Crane, Russack and Co., 1979.
4. Kotler, P. Marketing places. – New York: Free press, 1993. – 367 p.
5. Leiper N. The framework of tourism / N. Leiper // Annals of Tourism Research. – 1979. – № 6. – P. 390-407.
6. Medlik, S. Dictionary of travel, tourism and hospitality. 2nd edn. Oxford, Butterworth-Heinwmann, 1993. – 273 p.
7. O’Dell, T. Experiencescapes: blurring borders and testing connections. Experiencescapes – Tour-ism, Culture, and Economy / edited by T. O’Dell and P. Billing. Copenhagen, Denmark, Copen-hagen Business School Press, 2005, pp. 11–34.
8. UNWTO World Tourism Barometer. Edition 2016 [Електронний ресурс]. – URL: <http://unwto.org/facts/eng/barometer.htm>
9. Vargo, S.L., Lusch R.F. Service-dominant logic: continuing the evolution // Journal of the Acade-my of Marketing Science, 2008, no. 36 (1), pp. 1–10.
10. Бабічин Ю.Ю. Національний природний парк «Синевир»: становлення і розвиток. – Ужгород: Патент, 2017. – 181 с.
11. Веденин, Ю.А. Мифология туристических ресурсов и эволюция представления о ресурсном потенциале территорий // Изв. Российск. Акад. наук. Сер. географич. – 1998. – №4. – С. 87-90.
12. Герушинский З.Ю. Классификация типов леса Украинских Карпат. – Львов, 1984. – 320 с.

13. Головчан, А.І. Теоретико-методологічні підходи до визначення сутності туристичних дестинацій та управління ними / А.І. Головчан // Торгівля і ринок України: темат. зб. наук. пр. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2009. – Вип. 27. – С. 104–105.

14. Гончаорва н.а. Подходы к опеределению концепта «туристическая дестинация» в научном дискурсе – [Електронний ресурс]. – URL: <http://sjs.tpu.ru>.

15. Дивовижний парк Синевир - перлина Карпат [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.poehalisnami.ua>

16. Єрмоленко В.М. Еколого-фауністичний огляд рогахвостів (Нуменоптера, Siricidae) Радянських Карпат // Зб. біол. ф-ту, т. 13 / Наук. зап. Київського ун-ту. – 1957. – Т. 15, вип. 11. – С. 83-91.

17. Загрози Синевиру [Електронний ресурс]. – URL: <https://synevyr-park.in.ua/doslidzhuy/zahrozy/>

18. Закон України «Про туризм» [Електронний ресурс]. – URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

19. Зорин, И.В. Менеджмент дестинаций. Учебные программы международных образовательных проектов уровней бакалавриата и магистратуры // Туристские бренды – генератор развития территорий: Материалы международной конференции, г. Вологда, г. Великий Устюг, 13–14 декабря 2011 года. URL: http://russiaturforum.com/upload/presentation/004_plenarn_zorin_vologda.pdf (дата обращения: 21.10.2013).

20. Історія села Синевир | Синевирська громада [Електронний ресурс]. – URL: <https://synevyrska-gromada.gov.ua>

21. Карпатський туристичний район - Все о туризме [Електронний ресурс]. – URL: <https://tourlib.net>

22. Колодій В.В. Озеро Синевир: походження, сучасний стан і питання охорони: Матеріали науковопрактичної конференції, 1-4 жовтня 1998 р., Синевир. – 1998. – 180 с.

23. Комендар В.І. Підсумки і програма наукових досліджень рідкісних рослин Карпат / В.І. Комендар // Укр. ботан. журн. – 1992. – 49, № 5. – С. 107-111.
24. Корж Н.В. Управління туристичними дестинаціями / Н.В. Корж, Д.І. Басюк. – Вінниця: «ПП» ТД Едельвейс і к», 2017. – 322 с.
25. Левицький А.О. Механізм публічного управління розвитком регіональної туристичної дестинації: дис. ... канд. наук з держ. управл.: 25.00.02 / Левицький Артур Олексійович; М-во освіти і науки України, Національна академія державного управління при президентові України Одеський регіональний інститут державного управління. – Одеса, 2016. – 251 с.
26. Лісове господарство Закарпаття / За ред. В.П. Кічури. – Ужгород: ПП Басараб М.М., 2007. – 96 с.
27. Літопис природи Національного природного парку «Синевир». Том 1. Рукопис. – с. Синевир, 2016
28. Любіцева, О.О. Перспективи розвитку винного туризму в Україні: світовий аспект / О.О. Любіцева // Географія і туризм : зб. наукових праць; під ред. Б.Я. Олійника. – К. : Альтер пресб 2012. – Вип. 24. – С.93-99
29. Морське око Карпат - озеро Синевир [Електронний ресурс]. – URL: <https://bankchart.com.ua>
30. НПП Синевир офіційний сайт [Електронний ресурс]. – URL: <https://synevyr-park.in.ua/>
31. Озеро Озірце [Електронний ресурс]. – URL: <https://synevyr-park.in.ua/location/ozero-ozirtse-dyke-ozero/>
32. Озеро Синевир — Синевирська Поляна [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.karpaty.info>
33. Озеро Синевир | 7 чудес України [Електронний ресурс]. – URL: <https://7chudes.in.ua>
34. Озеро Синевир: таємниці і легенди - Ukraine IS [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.ukraine-is.com>

35. Оксфордський словар понять и терминов. – [Електронний ресурс].
URL: [http://www.oxfordreference.com/search tourist+ destination](http://www.oxfordreference.com/search%20tourist%20destination).

36. Поп С.С. Природні ресурси Закарпаття: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закладів і учнів серед. шкіл / С. С. Поп; М-во освіти і науки України, Ужгородський нац. ун-т. – 2-ге вид., зі змін, та допов. – Ужгород: Спектраль, 2003. – 296 с.

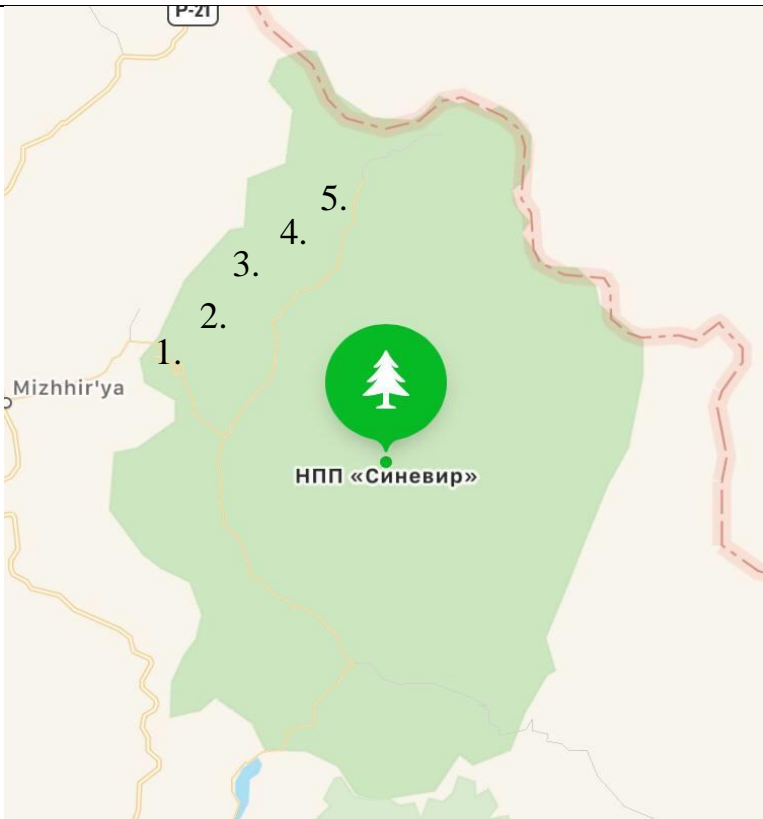
37. Природа України. Озеро Синевир [Електронний ресурс]. – URL: <https://inlviv.in.ua/lviv/priroda-ukrayini-ozero-sinevir>

38. Ткаченко, Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія / Т.І. Ткаченко. – К.: КНТЕУ, 2006. – 537 с.

39. Тур Озеро Синевир - Екскурсій Львовом та Львівщиною [Електронний ресурс]. – URL: <https://gals-tour.com>

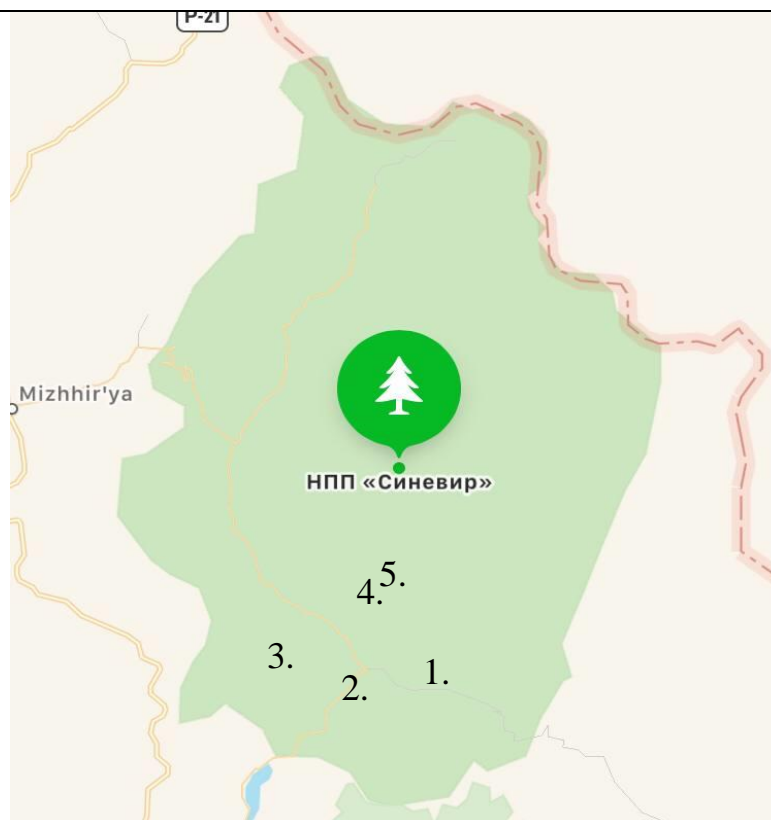
40. Флора і фауна Синевиру [Електронний ресурс]. – URL: <https://synevyr-park.in.ua/doslidzhuy/priroda-parku/fauna>

Програма туру

День 1	
07:30	Прибуття туристів до метро Житомирська.
08:00	Від'їзд.
18:00	Прибуття в готель Синеvirський перевал. Відпочинок, вечеря, милування виглядом з вікна.
День 2	
	
08:00	Сніданок.
09:30	Збір туристів, знайомство з гідом.
10:00	1. Синеvirський перевал.
11:00	2. Гірське джерело.
13:00	3. Гора Кам'янка.
15:00	4. Гора Озірна.

16:00	5. Синевирське озеро.
17:00	Закінчення екскурсії.
18:30	Повернення в готель.
19:00	Вечеря.

День 3

08:00	Сніданок
09:20	1. Урочище Став
10:00	2. Криниця
11:20	3. Природне джерело, відпочинок, обід
13:40	4. Болото
14:20	5. Гора Стримба, закінчення екскурсії
15:00	За охочем прогулянка по Синевирі.
17:00	Повернення в готель

18:00	Вечеря
День 4	
09:00	Сніданок
11:00	Від'їзд до Києва
21:00	Прибуття в Київ

Розрахунок вартості туру на 10 чол.

Транспорт	8000 грн
Проживання в готелі Синевирський перевал	24 000
Загальна вартість	32 000
Податки та винагорода співробітників	
Винагорода гіда 10%	$32\,000 * 0,1 = 3200$
Винагорода туроператора 20%	$32\,000 * 0,2 = 6400$
Вартість туру на 1 особу	$32\,000 + 3200 + 6400 = 41600 / 10 = 4160$

Гора Кам'янка

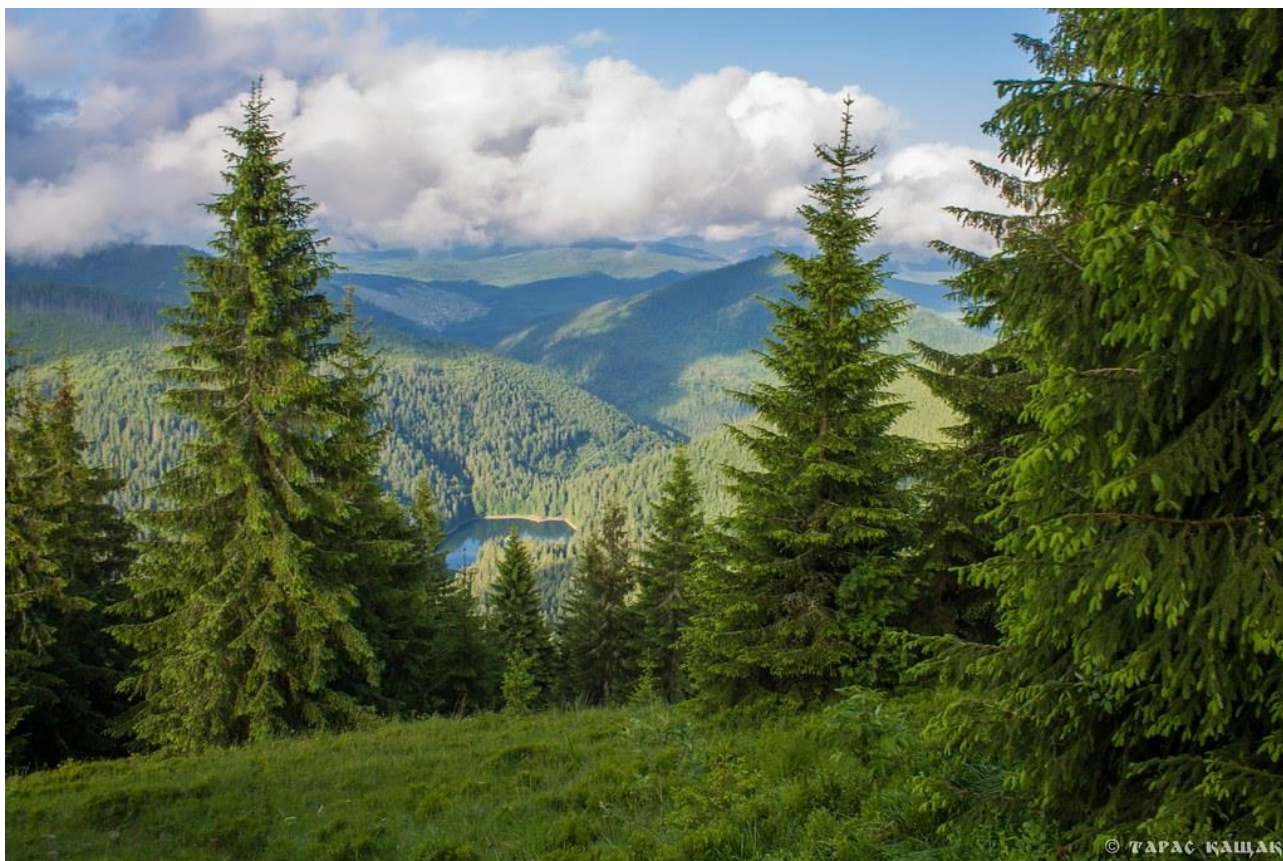

Рис.1.2 Гора Озірна

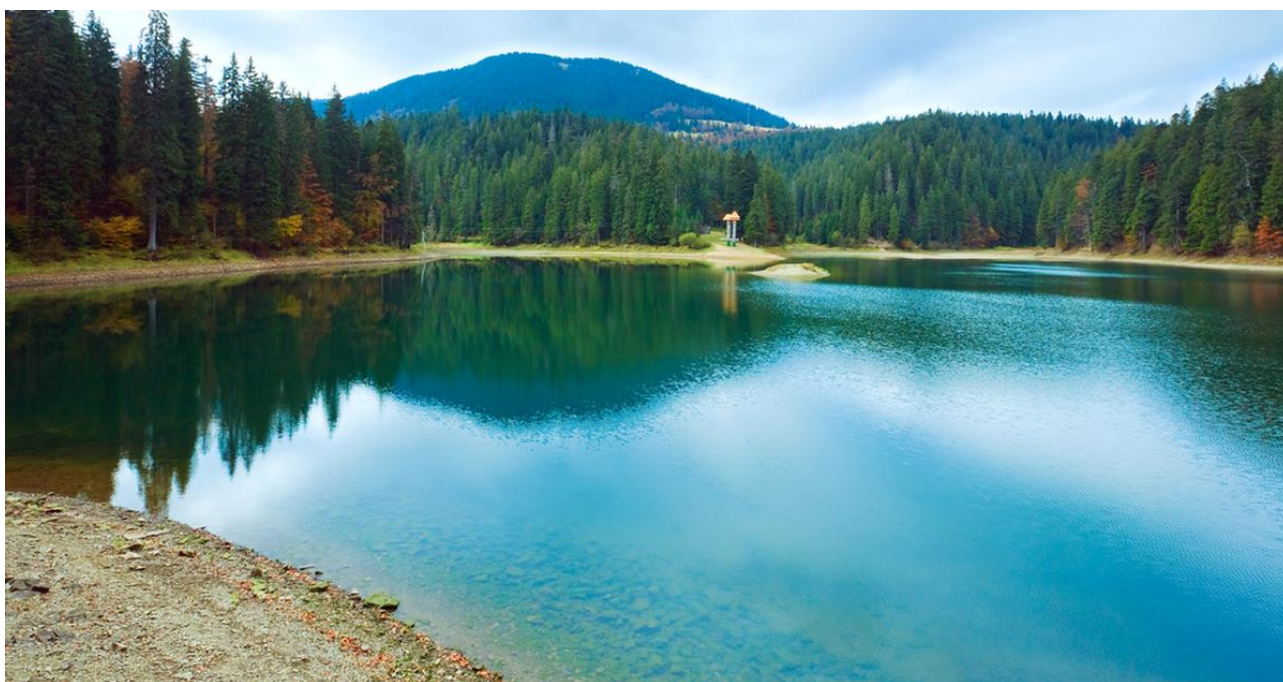

Рис. 1.3 Синевирське озеро

Рис. 1.4 Гора Стримба